

Eina nuo 1988 m. spalio 28 d.

LIETUVOS POLITINIŲ KALINIŲ IR TREMTINIŲ SĄJUNGOS SAVAITRAŠTIS * 2013 m. liepos 19 d. *

Buriatijos Mongolijos buvę tremtiniai susitiko Panevėžyje

1948-ųjų gegužė skleidėsi pinavijų žiedais, kvepėjo alyvomis ir gaiviu lietumi. Isismarkavęs pavasaris ruošėsi užleisti pozicijas vasarai, diktavo ūkininkams naujus darbus ir rūpesčius. Tada niekas negalėjo net išsivaizduoti, kad pradėti

šaltasis Buriatijos Mongolijos kraštas, gyvenamaja vieta ilgam liko kirtavietės: Čelan, Barūn, Staraja Bren, Chalsan. Skaudi lemtis vienijo šiuos žmones tolimate krašte ir tebejungia šiandien, nes patirtas vargas, badas, skaus-

Nors bėgant metams mūsų, Buriatijos Mongolijos tremtinių, gretos retėja, bet susitikimo iniciatorės ir organizatorės džiaugėsi, kad susirinko dar gana gausus būrys – apie 120 likimo draugų. Šių metų susitikimas buvo skirtas

Buriatijos Mongolijos tremtinių susitikimas Panevėžyje, prie Švč. Trejybės bažnyčios. 2013 metų gegužės 25 diena

darbai nebus baigtini, nes KGB organizuoja operaciją „Vesna“ ir iš Lietuvos tolimatei Sibirą ištremia apie 40 tūkstančių žmonių. Iš Panevėžio geležinkelio stoties gegužės 22–23-iosios naktimis pajudėjo ešelonaisių 4109 žmonėmis.

Jų tremties stotimi tapo

mas, tėvų ir vaikų mirtys įsi-rėžė giliai į širdis, suartino ir visiems laikams paženklino likimo brolius. Todėl šiaisiai metais, minėdami 65-ąsias didžiojo trėmimo metines, vėl į Panevėžį rinkomės iš Vilniaus, Šiaulių, Pasvalio, Biržų, Kauno, Pakruojo...

tremties motinų – gyvų ir mirusių – atminimui pagerbti. O Motinos simboliu laikome Buriatijos Mongolijos tremtinių Janiną Vasiliauskienę, tremtyje pagimdžiusią ir Lietuvai užauginusią 10 vaikų (vienas mirė vaikystėje).

(keliamas į 6 psl.)

Bolturiniečiai subūrė tremtinius iš visų kraštų

Buvusių tremtinių susitikimo Gargžduose dalyviai po šv. Mišių prie Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčios

Šiaisiai metais minimas Lietuvos gyventojų didžiųjų trėmimų 65-metis. Daug kur ši skaudi sukaktis paminėta buvusių tremtinių ir politinių kalinių bendruomenių susitikiuose. Taip jau susiklostė, kad Gargždų mieste bei kitose Klaipėdos rajono gyvenvietėse glaudžiai susibūrė gausi ir veikli Krasnojarsko krašto Kežmos rajono Bolturino kaimo tremtinių bendruomenė. 1948 metų vasarą į taigos miškus prie Angaros upės buvo atitremta, pačių tremtinių skaičiavimais, apie 90 lietuvių šeimų iš vakarinės Žemaitijos – Rietavo, Šilalės, Kretingos, Priekulės valsčių, taip pat ir keletas prie Kuršių marių gyvenusių lietuvininkų bei vietinių vokiečių šeimų.

Buvusių Bolturino gyvenvietės tremtinių susitikimai Gargžduose vyksta kasmet. Ir šios vasaros suėjimas, gausiai dalyvaujant svečiams iš vi-

sos Lietuvos ir net Vokietijos, tradiciškai prasidėjo šv. Mišiomis Gargždų Šv. Mykolo Arkangelo bažnyčioje. Po jų miesto parke prie 1989 metais Lietuvos Sajūdžio ir „Tremtinio“ klubo pastatyto kryžiaus „Tautos skausmuo atminti“ sukalbėta malda už mirusius tremtinius ir politinius kalinius. Kartu pasimelsta ir senosiose Gargždų miesto kapinėse prie žmonių autokomis lėšomis, Bolturino

tremtinių iniciatyva pastatyto paminklo negrižusiems 1941–1953 metų tremtiniams ir politiniams kaliniams atminti. Čia buvo prisiminti visi nukentėjusieji nuo sovietinės okupacijos. Tas kančias primena iš Bolturino gyvenvietės ir Kosoj Byko lietuvių tremtinių kapinių parvežti akmenėliai, simboliškai bylojantys apie žemaičių vienybės dvasią.

(keliamas į 10 psl.)

Kviečiame į saskrydį „Su Lietuva širdy“

Jau už poros savaičių visi sugužėsime į Ariogalą, 23 kartą susitiksime Dubysos slėnyje.

Siekdama padėti LPKTS filialų nariams atvykti į saskrydį „Su Lietuva širdy“ Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos vadovybė dar vasario 26 dieną visų savivaldybių metams ir administracijų vadovams išsiuntinėjo raštus, prašydama skirti transportą, o liepos 10 dieną tokius raštus išsiuntē pakartotinai.

Gerbiami LPKTS filialų pirmininkai, dėl transporto kelionei į Ariogaloje vyksianti saskrydį prašome kreiptis į savivaldybes.

Primename visiem LPKTS filialams ir kitiems saskrydžio dalyviams, kad šiaisiai metais rugpjūčio 3 dieną (šeštadienį) saskrydis prasidės viena valanda anksčiau, lyginant su ankstyvaisiais metais vykusiais saskrydžiais, todėl ir atvykti būtina anksčiau. Taip pat informuojame, kad visi chorai rikiuosis prie Ariogalos parapijos bažnyčios į vieną vientisą koloną, atskirai nuo savo filialų.

Lietuvos tremtinių, politinių kalinių ir Laisvės kovų dalyvių saskrydžio „Su Lietuva širdy“ programa

Rugpjūčio 2 d. (penktadienis),

Jaunimo diena:

11 val. jaunuju žaulių, skautų varžytuvės;

15 val. programa merginoms ir vaikinams „Amatų erdvė“; LPKTS 25 metų veiklos paroda;

19.30 val. video paskaita apie partizanų kovas.

Karo istorijos klubo „Grenadierius“ programa (partizanų stovykla, mūšio inscenizacija);

Susitikimai ir pokalbiai su buvusiais partizanais, ryšininkais, tremtiniais prie laužo.

Rugpjūčio 3 d. (šeštadienis),

Susitikimų diena:

9.30 val. Lietuvos kariuomenės pučiamųjų orkestro programa (Ariogaloje, Vytauto gatvėje);

10 val. šventinė eisena nuo Ariogalos parapijos bažnyčios į Dubysos slėnį;

11 val. šv. Mišias Dubysos slėnyje aukos arkivyskupas Sigitas Tamkevičius;

13 val. jungtinio buvusių tremtinių ir politinių kalinių choro dainų koncertas;

14.30 val. šventinė popietė. Koncertuos Dzūkijos bardas Albertas Antanavičius ir grupė „Kitava“;

19 val. vakarė jaunimui su grupėmis „Skylė“ ir „Kitava“.

Dėl valstybinių pensijų

LR socialinės apsaugos ir darbo viceministro Audrius Bitino atsakymas

Socialinės apsaugos ir darbo ministerija, vykdyma, išinformintą Vyriausybės kanclerio 2013 metų birželio 21 dieną rezoliucija Nr. 27-2605, išnagrinėjo Jūsų atstovaujamas Lietuvos politinių kalinių ir tremtinį sajungos XX suvažiavimo reikalavimus ir pagal kompetenciją teikia informaciją dėl būvusiems politiniams kaliniam ir tremtiniam, laisvės Kovų dalyviams mokamų valstybinių pensijų dydžių atkūrimo ir neišmokėtės šiuo pensijų dalies dėl Lietuvos Respublikos socialinių išmokų perskaiciavimo ir mokėjimo įstatymo (toliau – Laikinasis įstatymas) nuostatų taikymo kompensavimo nuo 2013 metų liepos 1 dienos.

2012 metų gruodžio 20 dieną Lietuvos Respublikos Seimas priėmė Laikinojo įstatymą 15 straipsnio pakeitimo įstatymą kuriuo iki 2013 metų gruodžio 31 dienos prateistas sumažintas valstybinių pensijų (neišskiriant jokių gavėjų grupių), rentų, slaugos bei priežiūros (pagalbos) išlaidų tikslinių kompensacijų, taip pat nedarbo socialinio draudimo išmokų mokėjimas. Šis sprendimas priimtas siekiant išvirtinti priemones, kurios leistų išvengti išorinių rizikos veiksnių, skatinančių Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto deficitą augimą ir užtikrintų iš valstybės biudžeto mokamų periodinių išmokų mokėjimą laiku asmenims, kuriems šios išmokos yra vienintelis pragyvenimo šaltinis. Pažymėtina, kad kartu su Lietuvos Respublikos 2013 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymu kompleksiskai buvo priimtas ne tik aukščiau minėtas, bet ir kiti teisės aktai, kurių pagrindinis tikslas – mažinti valstybės biudžeto deficitą pervaži (atidėtas Lietuvos Respublikos antrojo laipsnio valstybinių pensijų skyrimas motinoms, išauginusioms 5 ir 6 vaikus, taip pat prateistas sumažintų atlyginimų iš valstybės bei savivaldybių biudžetų mokėjimas ir kt.). Taigi, vadovaujantis galiojančiu teisiniu reguliavimu valstybinių pensijų dydžių atkūrimas numatytas nuo 2014 metų sausio 1 dienos. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos fiskalinės drausmės įstatyme nustatyta, kad vidutiniu laikotarpiu turi būti siekiama perteklinio ar artimo

subbalansuotam valdžios sektoriaus, o tai riboja valstybės išlaidų didinimą. Atsižvelgiant į ribotas finansines galimybes, valstybė negali prisiimti papildomų finansinių išpareigojimų anksciau nei nuo 2014 metų.

Dėl valstybinių pensijų kompensavimo pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas (toliau – Konstitucinis Teismas) 2010 metų balandžio 20 dieną nutarime konstatavo, kad kai dėl ypatingų aplinkybių (ekonomikos krizės ir kt.) valstybė susidaro itin sunki ekonominė, finansinė padėtis, pensijos gali būti mažinamos, tačiau įstatymu leidėjas privalo numatyti susidariusių praradimų kompensavimo mechanizmą šių pensijų gavėjams, pagal kuri valstybė išpareigotų tokiem asmenims, nebelikus ypatingos situacijos, per protinę laikotarpį teisingai kompensuoti jų praradimus, atsiradusius dėl pensijų sumažinimo. Praradimai, atsiradę dėl valstybinių pensijų mažinimo, gali būti kompensuojami mažesniu mastu nei praradimai, atsiradę dėl senatvės ar invalidumo pensijų mažinimo. Minėtame sprendime akcentuojami tokie kompensavimo mechanizmo bruožai, kaip teisingumas ir protinės laikotarpis, per kuri įgyvendinamas kompensavimas, o pradžia siejama su minėtos ypatingos situacijos (ekonomikos krizė ir kt.), kai valstybė susidaro itin sunki ekonominė, finansinė padėtis, pabaiga.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybes 2013 metų kovo 13 dienos nutarimo Nr. 228 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybes 2012–2016 metų programos įgyvendinimo prioritetinių priemonių patvirtinimo“ nuostatomis, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija 2013 metų ketvirtą ketvirtį turi pateikti pasiūlymus Vyriausybei dėl ekonominio sunkmečio sumažintų pensijų kompensavimo tvarkos. Vyriausybei apsisprendus dėl kompensavimo pradžios, būdo ir priėmus atitinkamą sprendimą, įstatymo projektas nustatyta tvarka bus teikiamas Lietuvos Respublikos Seimui, kuris ir priims galutinį sprendimą.

Kartu pažymime, kad, esant finansinėms galimybėms, Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ieškos būdu, kaip greičiau spręsti socialines problemas.

Savaitgalį vyko TS-LKD partijos sąskrydis

Liepos 13–14 dienomis Molėtų rajono Žalvarijų kaimo poilsiauvietėje „Obuolių sala“ vyko tradicinis Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų partijos vasaros sąskrydis, skirtas partijos 20-mečiui. Jame dalyvavo apie trys tūkstančiai bendraminčių ir svečių. Beje, čia partijos žmonės sąskrydžiui rinkosi jau antrą kartą. „Mes, idealistai, per 20 metų nepraradę entuziazmo, žinome vieną paprastą tiesą: ir blogas oras praeina, ir bloga valdžia praeina. Svarbu visame, kas vyksta, matyti gerus daly-

kus,“ – bendraminčius sveikino partijos pirmininkas Andrius Kubilius.

Sąskrydis prasidėjo skyrių pirmininkų susirinkimu. Jame partijos vadovai suteikė informacijos apie politinę situaciją valstybėje, pristatė numatomo skyrių finansavimo principus ir pasitarė dėl būsimų lyderių rinkimų.

Iškilmingame sąskrydžio atidaryme sveikinimo žodį tare Lietuvos liberalų sąjūdžio vicepirmininkas Gintaras Steponavičius, Lietuvos verslo konfederacijos prezidentas Valdas Sutkus ir kiti. Ko-

legas, gausiai suvažiavusius iš visos Lietuvos, sveikino šeimininkas – Molėtų savivaldybės meras Stasys Žvinys, kuris yra ir bitininkas mėgėjas, įteikęs partijos pirmininkui Andriui Kubiliui medaus kori, simbolizuojantį sveikos ir draugiškos šeimos našaus darbo vaisių. Po bendruomenės himnu tapusios dainos „Žemėj Lietuvos ažuolai žaliuos“, ir vėliau parado buvo vykdoma pasidžiaugimo vienetas kitu programa, kurią talentingai jau daug metų formuoja Rūta Domarkaitė.

Iškilmingą sąskrydžio atidarymą vedė partijos vicepirmininkė Rasa Juknevičienė, vykdomosios sekretorės pavaduotojas Jonas Survila ir renginių vedėjas Žygimantas Stakėnas. Buvo pagerbtai partijos steigėjai ir nauji nariai.

Sąskrydžio programoje buvo viktorinė, lauko ir stalo žaidimų jauniems ir vyresniems, politinių paskaitų. Moterų bendruomenės „Bitės“ atstovės buvo įrengusios dirbtuvės ir mokė vaiokus, mamais ir močiutes įvairiausią amatų. Interesantus priiminejo Europos Parlamento narė Radvilė Morčūnaitė-Mikulėnienė. Vyko koncertas „Dainos, su kuriomis auginame Nepriklausomybę“, šokiai su grupė „Rojaus tūzai“, tarinių vakarone, pristatyta ką tik išleista knyga apie partijos skyrių istoriją, parodytas filmas, skirtas partijos 20-mečiui.

Audronė V. ŠKIUDAITĖ

Sąskrydžio dalyviai

Vytauto Budreikos nuotr.

TS-LKD Rokiškio skyriaus atstovai

Darbo partijos vadovai nuteisti

Nuslūgus visuotiniam susijaudinimui po to, kai liepos 12 dieną Vilniaus apygardos teismas po beveik šešerių ilgų teisminio proceso metų pagaliau paskelbė nutartį Darbo partijos juodosios buhalterijos byloje, galima apsidairyti, kas po šio tarpinio mūšio laimėta. (Teismo verdiktas – tarpinis, nes gali būti skundžiamas apeliacine tvarka. Darbo partija jau pasiskelbė jį skūstanti).

Lietuvai pradėjus pirminkavimą Europos Sąjungos Tarybai, kai visos Europos akys nukreiptos į mus, paskelbtas teismo verdiktas yra šioks tokis pliusas: vadinas, esame tiek pažengę, kad net

aukščiausius valstybės positus užimančios partijos vadukus sugebėjome šiaip ne taip oficialiai pripažinti sukčiai ir nubausti realia laisvės atėmimo bausme.

Iš kitos pusės, mūsų Seimui vadovauja nusikalstomas partijos narys ir kaltu pripažintas dabartinis Darbo partijos (leiboristų) pirmininkas ir Seimo vicepirmininkas V. Gapšys. Partija, kurios vadukai yra apkaltinti nusikalstamu sukčiavimu, yra valdančiojoje daugumoje, lemia mūsų valstybės viešajį gyvenimą, vadovauja net keturioms ministerijoms. Valdančiųjų partneriai socialdemokratai, suvokdami, kad tokia padėtis

nėra normali, iš pradžių ketino nuteistą V. Gapšį iš Seimo vicepirmininkų prašyti lauk, bet šiam pagrasinus – atvirai ir viešai – judinti Ministerių kabinetą ir reikalauti papildomo ministro portfelio, nurimo. Paliko pačiam V. Gapšiui apsispresti. Idomu, kaip į tokius tarptautiniams ES posėdžiams pirmininkausiančius darbiečius ministrus žvelgs Europos politikai? Apie tai niekas nekalba.

Darbo partija nuo kaltinių atleista – esą jai, kaip nebeegzistuojančiam juridiniams asmeniui, byla nutraukta ir daugiau kaip šešių milijonų litų ieškinys paliktas nenagrinėtu.

(keliamas į 3 psl.)

Įvykiai, komentarai

Pasvarstymai atostogų metu

Nors vasaros karščiai ir atostogų bumas daugybė eilių piliečių privertė pamiršti politiką, ji dėl to neprarado aktualumo. Vienas iš svarbiausių įvykių politiniame šalies gyvenime, be abejo, yra Lietuvos pirmininkavimas Europos Tarybai. Na, o šios svarbios veiklos sraute išryškėja daugybė aktualijų, būdingų tiek Lietuvai, tiek ir visai Europos Sąjungai: vieni Lietuvą sveikino pradėjus šį svarbų darbą ir kvietę kitas šalis iš jos pasimokyti, kiti mūsų šaliai pažėrė priekaištų dėl neva pažeidžiamų kokių nors mažumų teisių. Pasiūlaujus jū, kilo klausimų – kam jie atstovauja? Ko jie siekia teigdami, kad lenkai Lietuvoje neturi teisės jaustis sau gūs net numirę, t. y. kapinėse, nes, matot, „valdžia leidžia ir toleruoja išpuolius lenkų kapinėse“ (beje, šioje situacijoje visai neapdairiai prabilo Valdemaras Tomaševskis, pavadinamas Lietuvoje gyvenančius lenkus „autochtonais“ – jei tai būtų tiesa, to net nereikėtų minėti, o dabar akiavizdu, kad bandoma pritempti „esamą prie norimo“). Arba – ko siekia V. Uspaskicho gynėjai iš Europos liberalų ir demokratų aljanso, teigiantys, kad Lietuvoje neginamos rusų teisės? Sažiningo V. Uspaskicho teismo? O gal tai tėra bandymas nuteikti prieš Lietuvą tiek užsieniečius, tiek ir Lietuvos rusus?

Jau kuris laikas nerimsta aistros dėl seksualinių mažumų eitynių Vilniuje, kurios, be abejo, tėra pretekstas eskaluoti šią Lietuvos gyventojams šiaip jau neaktualią temą. Ypač aktyviai to griebesi keli europarlamentarai iš liberalų ir žaliųjų frakcijų, o Europos Parlamento narė iš Nyderlandų Sophia int Veld netgi išdriso eitynes pakviesi mūsų valstybės vadovę D. Grybauskaitę. Kokiu tikslu? Kad dar labiau sukirsintų visuomenę? Gal kam tai pasirodys tik nekaltas netaktas ar dėmesio nevertas pasakymas, tačiau Lietuvoje pakanka žmonių, kurie tokį pakviečiamą turi teisę laikyti užslėptu seksualiniu priekabiaiviui. Na, o jeigu grįsime „vieaines sultis“, kuriose verdamė, tai nori nenori negali nepastebėti, kokios tautybės žmogus kovoja už homoseksualų tieses Lietuvoje ir kodel jis to nedaro Rusijoje (bet mielai rašo apie tai, kaip pažeinėjamos homoseksualų teisės Lietuvoje, Latvijoje ir Estijoje („Sexual Orientation Discrimination in Lithuania, Latvia and Estonia“ (Vilnius 2002)). Manyčiau, niekas neturi teisės uždrausti kitaip mažstantiems žmonėms suabejoti šio piliečio lojalumu

Lietuvos valstybei. Bet dar įdomiau yra tai, kad vienas Seimo narys, kuris dedasi didžiausiu kovotoju prieš homoseksualus, jau pareiškė, neva mums sektinas pavyzdys yra... Rusija, uždraudusi homoseksualumo reklamą. Kas tai – sutapimas ar bendradarbiavimas? Todėl ir atrodo, kad jeigu nebūtų to Seimo nario, sveikinančio Rusijos parlamentą, tai ir tas mūsų homoseksualų teisių atstovas Lietuvoje neturėtų ka veikti.

Vis dėlto jaudintis dėl tokų prieštarungų pareiškimų nereikėtų, nes visas šis riksmas dėl kažkieno teisių pažeidimo neturi pagrindo. Apie tai oficialiai pareiškė ir Lietuvos Respublikos Prezidentė. „Norėčiau priminti, kad bet kokie kritiniai pasakymai, kurie buvo Lietuvos atžvilgiu, buvo patikrinti tarptautinių komisijų ir įvairių organizacijų ir nė viena iš jų nerado, kad Lietuva būtų pažeidusi Europinę konvenciją dėl mažumų teisių“, – išpriekaištus tada atsakė D. Grybauskaitė.

Kol „Lietuva ieško alternatyvų brangioms Rusijos dujoms“ (tokia eilutė stebino vienos televizijos žiūrovus), rajoniniuose laikraščiuose akis drasko rimtas perspėjimas ūkininkams – Lietuvai iškilo afrikinio kiaulių marogėsmė, mat kaimyninėje Baltarusijoje, vos už 80 kilometrų nuo Lietuvos sienos, kilo šios pražūtingos gyvulių ligos epidemija. Kalbama, jog situacija nebūtų tokia grėsminga, jei Baltarusija nebūtų ilgai slėpusi šios problemos. Atrodytų, neverta labai nerimauti, nes galbūt maras aplenkis Lietuvos gyvulių augintojų fermas, tačiau dėl šios grėsmės gali atsitikti taip, kad Rusija, kuri yra didžiausia lietuviškų kiaulių importuotoja, uždraus i savo šalį įvežti kiaulieną. Tuomet beliktu tik užjausti premjerą Algirdą Butkevičių...

Lietuvos pirmininkavimo Europos tarybai aktualijos užgožė ir kitą daugiauprasmį politinį įvyki – Seimo Etikos ir procedūrų komisija „išteisino“ Birutę Vėsaite, kuri, pasirodo, nepažeidė etikos skrisdama privačiu lėktuvu į Kazachstaną. Atrodytų – kas čia tokio, kad skrido, bet reikalas tas, kad jis skrido bendrovės „Arvi“ užsakytu lėktuvu, o tuo metu „Arvi“ derėjosi su Ūkio ministerija dėl Marijampolės laisvosios ekonominių zonos valdymo, t. y. dėl garantuoto pelno. Kas galėtų paneigti, kad to skrydzio metu buvusi ministre B. Vėsaite nebuvu vaišinama, skatinama ir įtikinėjama perleisti ši riebų kasnelį skrydzio šeimininkams? Tačiau tokį

klausimų nekilo Vyriausiajai tarnybinės etikos komisijai, kuri kažkodėl nusišalino nuo savo pareigos ir šią negražią istoriją išnarpalioti patikėjo Seimo Etikos ir procedūrų komisijai, kurioje daugumą sudaro ne kas kitas, kaip valdančiosios daugumos atstovai. Ar reikėjo tikėtis, kad pastaroji priims B. Vėsaitei nepalančių sprendimą? Kaip čia neprisiminus senos pasakėčios, kurioje vilkų teismui buvo atiduotas avinėlis, pasiskundės kaimynystėje gyvenančio vilko nusikaltimais...

Galbūt pro visuomenės ausis prasprūdo ir kitas nutikimas – Seimo pirmininkas Vydas Gedvilas apkaltino Prezidentę melavimu po to, kai ji pareiškė nuomonę apie Seime svarstytas pridėtinės vertės mokesčio lengvatas. Reikalas tas, kad darbiečiai mėgino prakišti PVM lengvatas mésai, o tai tiesiogiai naudinga V. Uspaskicho mésos perdibimo įmonėms. Kažkas juk turėjo užkirsti kelią tokiam egoizmui valstybės sąskaitai – tai ir padarė Prezidentės paklauses Seimas.

„Kaltant apie PVM lengvatas mésai, juk mes puikiai žinome, kad tuo yra suinteresuotas vėlesnis iš valdančiosios koalicijos partnerių. (...) Jeigu kitas koalicijos partneris kitam nori padovanoti 200 mln. litų, kiek kainuotų lengvata mésai, tai paskui pasiūlymą ir vertinu,“ – kalbėjo D. Grybauskaitė ir tai labai nepatiko darbiečiams, kuriems atstovauja V. Gedvilas, šių jau pagal užimamą postą privalantis atstovauti ne partijai, bet Seimui. Tad nenuostabu, kad Tėvynės sąjungos-Lietuvos krikščionių demokratų frakcijos seniūno pirmasis pavaudutojas Jurgis Razma kreipėsi į Seimo Etikos ir procedūrų komisiją dėl Seimo Pirmininko viešo pareiškimo, išplatinto Seimo Pirmininko tarnybos, kuriame užsipuola Prezidentė dėl jos viešai išsakyto pozicijos apie Seime svarstytas pridėtinės vertės mokesčio lengvatas. „Seimo Pirmininkas net leido sau Prezidentę apkaltinti netiesos sakymu, paprastai kaltant, melavimu. Sią temą Seimo Pirmininkas toliau plėtojo duodamas interviu, o liepos 2 dieną Seimo posėdyje neįreagavo į Seimo opozicijos lyderio Andrius Kubiliaus siūlymą atsiptašyti Lietuvos Respublikos Prezidentės dėl jai neteisingai mestų kaltinimų“, – teigė J. Razma.

Na, kažkodėl netikiu, kad toji komisija prigriebtų Seimo Pirmininką. Juk precedentu jau būta.

Gintaras MARKEVIČIUS

Gavo, ko nusipelnės

Rusijos žiniasklaidoje pasirode pranešimas apie tai, kad Lietuvoje nubaustas buvęs organizacijos „Jedinstvo“ lyderis, visuomenės veikėjas Valerijus Ivanovas. Jam skirta bauda už tai, kad gegužės 9 dieną viešumoje demonstravo Josifo Stalino portretą. Baudos dydis – 750 litų (apie 260 dolerių), negana to, teismo sprendimu, bus konfiskuotas ir Ivanovo namuose laikomas Stalino portretas. Remiantis Lietuvos žiniasklaidos priemonėmis („Delfi“ ir „15 min.“), teigama, jog visuomenininkas buvo nubaustas todėl, kad pažeidė įstatymą, draudžiantį viešą komunistinės simbolikos demonstravimą. Be to, pabrėžtinai afišuojamas teismo sprendime pateiktas požiūris į Staliną, t. y. kalbama apie jo atsakomybę dėl represijų prieš Lietuvos gyventojus.

Kadangi visuomenininkas turi teisę apskursti teismo sprendimą, jis tuo ketina pasinaudoti, nes nelaiko savęs įstatymu pažeidėjų. „Aš esu Rusijos pilietis, ir tą dieną, kurią mano šalyje laiko švente, aš atėjau ne politinių tikslų vedinas, bet norėdamas paragerti Antrojo pasaulinio karo nugalėtojus. Juk Stalino portretas buvo tarp maršalų, nugalėjusių fašistinius okupantus. Jie juk ir Lietuvą išvadavo“, – teigė V. Ivanovas. Plakatą, kuriame buvo pa-

vaizduoti sovietų maršalai, o tarp jų – Stalinas, Ivanovas atsinešė į Antakalnio kapines, kuriose vyko Pergalės dienai skirti renginiai. Beje, kai kas iš susirinkusių žmonių pareiškė nepasitenkinimą plakatu ir priminė Ivanovui apie atsakomybę už komunistinės simbolikos demonstravimą. „Jeigu mes baidysimės savo generolių, tai mes ne rusai, o... (čia Ivanovas pavarstojo keiksmažodį). Aš nebijau, aš savo atsėdėjau. Nejau mes ne rusai? Dabar net Raudonojoje aikštėje bijo tokį plakatą pakabinti,“ – sakė jis. Po to visuomenininkas priėjo prie Nežinomo kareivio kapo ir su plakatu atsistojo taip, kad jį matytų visi, kas dėjo gėles prie amžinosios ugnies.

Primenama, kad praeityje V. Ivanovas buvo nuteistas už 1991 metų sausio 13 dieną per sovietų specialiųjų pajėgų ir desantininkų šтурmą žuvusių aukų atminimo niekinimą.

Tada jam teko metus praleisti kalėjime. Žinoma, pats Ivanovas savo kaltės neprapažino ir teigė, kad dėl civilių lietuvių žūties šturmujant Vilniaus televizijos bokštą sovietų smogikai nekalti.

Bet visoje šioje informacijoje smagiausiai skamba pavadinimas – „Lietuvą nubaudė bauda už Stalino priminimą“. Nieko sau „lietuvis“!

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Darbo partijos vadovai nuteisti

(atkelta iš 2 psl.)

Darbo partijos išsukimo nuo teistumo procesą galėjo stebeti visa Lietuva: viskas buvo daroma viešai, nesislapstant. Mat 2013-ųjų gegužės 14-ąją ji susijungė su „kitą“ partija ir tapo nauju kūnu. Nors iš tiesų visi supranta, kad DP susijungė su savo dukterine įmonė, jau naisiais darbiečiais ir tas „kūnas“ tikrai néra „naujas“. Na, bet teismas čia bejegis: susidūrė su „teisės normos spraga“. Kadangi gyvename demokratijos sąlygomis, tai saugodami „šventąją“ demokratiją, negalėjome partijai sutrukdyti „reorganizuotis“.

Suklupti teisingumui ant „teisės normos spragos“ galėjo padėti susiklosčiusi šalies vidaus politikos padėtis. Darbo partija yra valdančiosios koalicijos dalis. Jos nuteismas tikrai būtų išformavęs dabartinę valdančiąją koaliciją. Sito tikrai nenorėtų joje be

darbiečių esantys socdemai, tvarkiečiai ir Lenkų rinkimų akcija.

Nuteistas buvęs Darbo partijos lyderis, pasivadinęs pirmuoju politiniu kaliniu nepriklausomoje Lietuvoje ir, kaip teigia žiniasklaida, susirinkęs keliolika milijonų savo pinigelių, išskrido į Rusiją. Prieš tai oro uoste nepamiršęs pagrūmoti čia piketausiuems tautininkams. Išvyko pareiškės, kad grįš liepos 26 ar 27-ąją, o vėliau telefono pasakės esą ir dar vėliau. Paliko 1,5 milijono litų užstatą. Teismui nekilo mintis suvaržyti jo laisvės, nors kartą jį jau teko „žvejoti“ Rusijoje.

Vilniaus apygardos teismas tiki, kad jis grįš atsiimti 1,5 milijono litų. Tačiau šis užstatas juokingas, kai žinai, kad tas pats teismas V. Uspaskichui ir kitiems priteisė atlyginti valstybei padarytą milijoninę žalą.

Ingrida VĖGELYTĖ

Lukiškių aikštėje norima apgyvendinti „Tautos dvasia“

Liepos 15 dieną Kultūros ministerija paskelbė Lietuvos Laisvės kovotojų jamžinimo Lukiškių aikštėje idėjos projekto konkursu penkis geriausius darbus ir iš jų išrinko nugalėtojų. Geriausiu darbu paskelbtas autorui Vidmantui Gylikio, Vyteniui Hanselli ir Ramunės Švedaitės „Tautos dvasia“.

„Tautos dvasios šviesa – sielos paukštis – taip būtų galima įvardinti šio poetinio įvaizdžio idėją, iprasminančią istorinių, nacionalinių, politinių ir bendražmogiškų ieškojimų kelią. Dvasios išraiška, sielos nerimas – iš narvo išlekitantis paukštis“, – taip apibūdinama ši skulptūrine kompozicija. 22 metrų aukštėjo paukštį planuoja kurti iš nerūdijančio plieno. Kitos šiai kompozicijai naudojamos medžiagos būtų metalizuotas anglies pluošto audinys, granitas ir brukas.

Kultūros ministerijos patekoje informacijoje ekspertai šitaip apibūdina „Tautos dvasią“: „Šio konkurso tikslas – iš konkursui pateiktų projektų atrinkti geriausią, įtaigų, lengvai identifikuojamą, visuotinai priimtą, tautos dvasią ir kovotojų už Lietuvos Laisvę atminimą iprasminanti skulptūrinės kompozicijos projektą Lukiškių aikštėi Vilniuje. Konkursu kontekste – tai labiausiai subalansuotas pasiūlymas. Paminklo simbolika universaliai ir abstrakti, todėl atitinktū daugelio skirtingu vertintojų poreikius. Simbolis lakoniškas, tuo pačiu talpus tinkamomis temai prasmėmis. Memorialinei daliai skiriamas reikiamas dėmesys. Paminklo projekto savykis su aikštės erdvė yra geras. Mastelis tinkamas. Parterio sprendime naudojamos aikštė ir paminklą jungiančios kompozicinės priemonės, integrusiančios paminklą į aikštės gyvenimą. Vertikalės viršutinė dalis bus matoma iš tolimumu apžvalgos taškų – svarbiu Tauro kalno, dešiniojo Neries kranto vietų. Paminklas tarsi tirps erdvėje ir nekonkuruos su Šv. Apaštalu Pilypo ir Jokūbo bažnyčios bokštais, tuo pat metu jo dinamiškas siluetas taps reikšminga Lukiškių aikštės erdvės dominante. Pasirinkta pagrindinė medžiaga gerai derės prie akmens grindinio, taip pat bus ilgaamžė ir lengvai prižiūrima. Ši medžiaga taip pat bus tinkama atskleidžiant objekto siluetą tam-siu paros metu dirbtinio apšvietimo pagalba“.

Kalbant apie skulptorių

V.Gylikij reikia priminti, kad tai néra vienintelis jo projektas tokia tema, jis yra sukūrės ir kitų monumentų, skirtų Laisvės kovų ir kančių istorijai jamžinti. Vienas naujausių jo darbų – Kauno senosiose kapinėse pastatytas paminklas Lietuvos partizanų Motinoms pagerbtis. V.Gylikis yra dalyvavęs trijų Lietuvos partizanų apygardų jamžinimo konkursuose. Jo sukurtas monumentas stovi Utenoje, Vytauto apygardos partizanams pagerbtis. Taip pat jis yra ir paminklo Naujojoje Vilniuje, skirto tremtiniam atminti, autorius.

Iš tiesų nerūdijančio plieno „Tautos dvasia“ būtų pastatyta jau pertvarkytoje Lukiškių aikštėje. Aikštės pertvarkymo projektą yra laimėjęs R.Paleko projektas. Aikštės erdvė turėtų sumazėti, mat ketinama joje dar sodinti keletą eilių liepų. Pati aikštė turėtų būti išgrinta. Memorialiniai kompozicijai paliktas 40x40 metrų plotas kairiajame jos kampe (arčiau Užsienio reikalų ministerijos): ji užimtų tik trečdalį aikštės erdvės ir stovėtų ne centre, kaip anksčiau ilgus metus stovėjo Lenino stovyla.

Išsilaisvinusiai „Tautos dvasia“ vaizduojanti paukštės figūra – labai stilizuota ir suabstraktinta. Jos simbolika tikrai „universal“: ji galėtų išreikšti bet kokį dvasinį polėkį ar proveržį. Vienas skulptūros sparnas remiasi į žemę, kitas ištiestas į dangų: paukštis ne šauna aukštyn į dangų, bet skrenda horizontaliai žemės paviršiu. Tad skrydžio į aukštį, į erdvę čia néra, todėl sunku įžvelgi augimo ir laisvėjimo kategorijas. Vienas sparnas, kuris liečiasi į žemę, gali būti suprastas, kaip sužeisto paukštė, vargiai galinčio paskristi, metafora. Tokiame kontekste mums siūloma „Tautos dvasia“ neatrodytų nei labai sveika, nei siekianti Laisvės (aukštė, erdvės, kilimo į viršų), greičiau sužeista.

„Tremtinio“ kalbintas vienas iš projekto autorų skulptorių V.Gylikis aiškino, kad „Tautos dvasios“ paukštis sparnu lilesis ne į postamentą, bet į ant jo suformuotą stilizuotą pilkapij, lyg būtų iš jo ir gimes, išsiveržęs. Pilkapyturėtū būti integruotas Nežinomo Lietuvos partizano kapas, degti Amžinoji ugnis. Skulptorius aiškino, kad nuo

paukštės figūros postamentu į visas puses eis spinduliai, kur bus surašyti visų laikų ir kartų svarbiausiai lietuvių mūšiai už Lietuvos Laisvę. Jis taip pat minėjo, kad buvo sumanya ir visoje aikštėje į grindinį su-montuoti akmenis, kuriuose būtų iškalti senovinių karo ir partizaniškų dainų žodžiai: taip aikštė būtų paversta dai-nuojančia erdve. Bet nežinia,

brėžta sukurti „dvidramblį“.

Jei aikštė skirta žuvusiems kovose už Lietuvos Laisvę pagerbtis ir atminti, poilsiajančius ir klegančius bei „pingpongą“ žaidžiančius miestelėnus joje sunku įsivaizduoti. Deganti Amžinoji ugnis ir stilizuotas Nežinomo partizano kapas savaime reikalauja rimties ir susikaupimo. Dėl šio beviltiškai dviprasmiško ir dvifunkcinio sumanymo greičiausiai ir buvo pasirinkta tokia skulptūra, kuri būtų tokia abstrakti, kad kiekvienas galėtų ją aiškintis savaip. Didžiai gerbiant skulptorių V.Gylikis vis tik reikia pasakyti, kad jei jis jos nebūtų pavadinęs „Tautos dvasia“, niekas nesusiprastų jos taip pavadinti.

Akivaizdu, kad taip mėginta išvengti ir apeiti jau daugybę metų patriotinių visuomenės sluoksnių išreikšto pageidavimo Lukiškių aikštėje matyti iškilų monumentą visų kartų Lietuvos Laisvės kovotojams. Tai patvirtina ir ekspertų komisijos pirminko R.Paleko viešojoje erdvėje išsakyti komentari: skulptūrą jis įvertino, kaip derančią su aplinkiniais statiniais, suoliukais ir medeliais, kaip tinkamą pui-kiam naktiniam apšvietimui ir plačiai visų suprantamą. Tačiau niekur neteko išgirsti, kaip ji čia iprasmina tą Laisvės kovotojų auką.

Kultūros ministerija taip pat paskelbė, kad galutinis sprendimas dėl konkurso laimėtojų bus paskelbtas patirkinus projektų teikėjų kvalifikaciją įrodančius dokumentus ir išnagrinėjus pretenzijas, jeigu jos bus pateiktos: „Komisija priima galutinį sprendimą dėl projekto konkurso laimėtojų tik tada, kai Viešųjų pirkimų įstatymo nustatyta tvarka išnagrinėjamos projektus pateikusių tiekėjų pretenzijos, jeigu jų gauta“.

Kultūros ministerija Lietuvos Laisvės kovotojų atminimo jamžinimo Lukiškių aikštėje Vilniuje meninės idėjos projektų konkursą paskelbė 2012 metų spalį. Principines šios konkurso sąlygas suformavo Lukiškių aikštės erdvė ir miesto kasdieninį gyvenimą, taip pat tiems, kurių simbolika pakankamai talpi pagerbtis visų laikų Lietuvos Laisvės kovotojų atminimą, – rašoma Kultūros ministerijos pranešime. Kitaip tariant, buvo užsi-

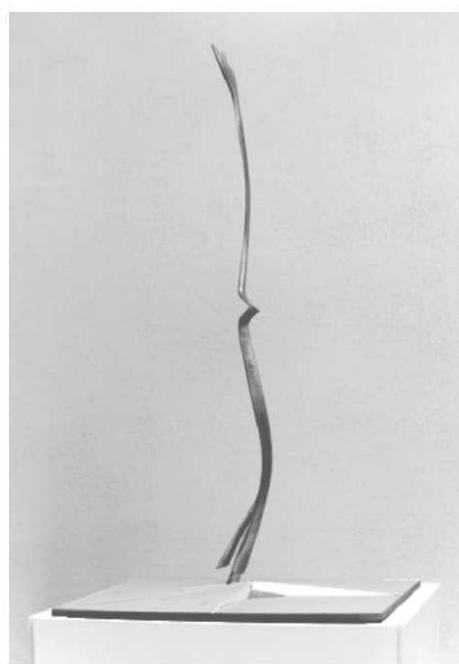
ko konkurso reikalavimus.

Konkursui pateiktus projektus vertino septynių ekspertų grupė: architektai Rolandas Palekas, Artūras Blotnys ir Tomas Grunkis, menotyrininkai Kęstutis Kuizinas ir Skaidra Trilupaitytė, skulptoriai Alfonsas Vincetas Ambražiūnas ir Algirdas Bosas. Ekspertai atrinko penkis darbus, geriausiai atitinkančius konkurso sąlygas ir visuomenės interesą. Iš šių penkių darbų jie išskyre vieną, kurį rekomendavo ikyvendinti.

Dalis menininkų laisvės kovotojų atminimo jamžinimo svarbiausiu akcentu pasirinko figūrinį įvaizdį – Vyčio ženkla ar kitą figūrą. Kiti interpretavo Gedimino stulpų motyvą ar ieškojo ryšio su lie-tuvii liaudies ženklais, religiniiais simboliais. Dauguma savo idėjas išreiškė tradicinė menine kalba, konkurse dalyvavo mažai koncepcualaus meno kūrėjų. Konkursui patekti darbai, per juos sukūrusių autorų raišką, atspindi šiandieni Lietuvos visuomenės požiūrių Lietuvos Laisvės kovotojų atminimo jamžinimą Lukiškių aikštėje.

2 vieta atiteko autorui Kęstučio Antanėlio, Daliaus Regelskio, Gintauto Tiškaus „Šviesai“. 3 vieta – autoriaus Gitenio Umbraso „Lietuvos laisve“. 4 vieta – autorui Algirdo ir Stanislovo Kuzmų „Laisvės motinai“. 5 vieta – autorui Kęstučio Lanausko, Roberto Antinio, Lino Tuileikio, Pauliaus Vaitiekūno „Proveržiai“. 6 vieta – „Ramybės karalius“ (aut. Vladas Vildžiūnas, Kunotas Vildžiūnas, Martynas Lukošius). 7 vieta – „Plienai ir akmuo“ (aut. Regimantas Midvikis). 8 vieta – TMLDMŠ (aut. Tautvilas Povilionis). 9 vieta – „Išsaugota laisvė“ (aut. Kęstutis Musteikis). 10 vieta – „Requiem atminčiai“ (aut. Valdas Bubelevičius). 11 vieta – „Laisvės žiedas“ (aut. Valdas Jurevičius). 12 vieta – „Miškas“ (aut. UAB „Uostamiesčio projektas“: Laimonas Bogušas, Algis Vyšniūnas, Jonas Jagėla). 13 vieta – „Pilkapis“ (aut. Antanas Balkė). 14 vieta – „Eko laisvė“ (aut. Dovydas Klimavičius). 15 vieta – „Susikabinimas“ (aut. Rytas Jonas Belevičius). 16 vieta – „Koplytėlė“ (aut. Petras Lissauskas). 17 vieta – „Susitaikymas“ (aut. Karolis Juškevičius, Mykolas Sauka). 18 vieta skirta „Demokratijai“ (aut. Arūnas Žygas).

Ingrida VĖGELYTĖ

Autorių Vidmanto Gylikio, Vytenio Hansell ir Ramunės Švedaitės darbas „Tautos dvasia“

Naujos knygos

Paminklas, įamžinantis kovą ir darbus

*Per susimąstymo tyla
Karžygio žodžius
išgirkime...*

Tas paminklas – knyga. Apie Antano Lukšos gyvenimą, jo kovą už Lietuvos laisvę, apie jo kančią ir viltį. Knyga skirta Jubiliato 90-mečiui. Tai šeimos narių, bendražygių, draugų ir giminių dovana. Knygos pratarmeje istorikas Vytenis Almonaitis rašo: „Sios Knygos galėjo nebūti. Jos rengėjai ir leidėjai galėjo vietoje Knygos iškelti šaunią puotą ar nupirkti prabangią dovaną. Ir niekas nebūtų pasakės, kad jie pasielgė netinkamai. Bet jie... surinko žodžius, mintis, vaizdus ir išleido Knygą.“

Kas asmeniškai pažista ar tik renginiuose, šventėse susitinka su ilgamečiu LPKTS vadovu, išsidėmėjo: po ugninę A.Lukšos pasisakymu jo paskutinė frazė būna: „Lai kom frontą!“ Taip pavadinta ir knyga – „Lai kom frontą!“

Knygoje gausu prisiminimų apie Antaną Lukšą, kaip fenomenalią asmenybę, jo veiklą, gebėjimą pašmaikštauti, sutelkti ir uždegti žmones. Prisiminimus pažėrė nuipelnęs Lietuvos gydytojas, Seimo narys Arimantas Dumčius, LPKTS pirmininkas dr. Povilas Jakučionis, Kauno miesto savivaldybės Kultūros ir meno vyriausiasis specialistas Vilius Kamins-

kas, pirmasis Lietuvos karuumenės vyr. kapelionas, mjr. Alfonsas Bulotas, dokumentinių filmų režisierius, istorijos tyrėjas, žurnalistas Jonas Ohmanas, skulptorius Juozas Šlivinskas, Garliavos Juozo Lukšos gimnazijos direktorius Vidmantas Vitkauskas, A.Lukšos brolio Juozo buvusi žmona Nijolė Bražėnaitė-Paronetto, filmo „Vienui vieni“ produseris Vytautas Vilimas, operos dainininkas Vincentas Kuprys ir kiti.

Apie ilgą ir sunkų A.Lukšos kovos kelią, gyvenimo negandas, džiaugsmus ir pasiekias pergalės prisiminimus skaitytojui dalija rašytoja Janina Semškaitė ir A.Lukšos dukte Dalia Maciukevičienė. Pastaroji šioje knygoje pačiomis švelniausiomis spalvomis tapo močiutės Onos Lukšienės paveikslė. Cia randame nuoširdžių pasakojimų apie tėvų gyvenimą, jų siekius prieškario Lietuvoje ir skausmingus šeimos išgyvenimus prasidėjus partizaniam karui, apie keturių Lukšų brolių, pasišventusiu partizaninei kovai, likimus.

Nuosekliai atskleista A.Lukšos veikla išlaisvėjusių Lietuvos erdvėje. Po pirmojo Sajūdžio suvažiavimo buvę politiniai kaliniai, trem-

tiniai ėmė burtis ir jkūrė „Tremtinio“ klubą. Klubo tarybos sekretoriaus pareigas buvo pasiūlytos Antanui Lukšai. Jkūrus Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sajungą, LPKTS pirmininku, valdybos

Antanas Lukša

pirmininku ilgus metus buvo renkamas A. Lukša. Žmonės žinojo pirmininko darbštumą, gebėjimą bendrauti, jo sumanumą sprendžiant net pačius kebliausius klausimus, todėl jis ir rinko, pasitikėdam, kad jis reikalai bus tinkamai vertinami ir palankiai sprendžiami.

Veiklos dirva LPKTS horizontuose buvo plati ir mažai išpurenta. A.Lukšos iniciaty-

Sveikiname

Garbingo 80-ojo jubiliejaus proga sveikiname LPKTS Alytaus filialo ir choro „Atmintis“ narį **Juozą MORKELIŪNĄ**.
*Kokie tū metų žingsniai dideli,
Jie daug ką nusinešė į prieitį,
Nei sulaikyt, nei sulėtint negali
Ir šiandien rankose laikai jū patirė.*

LPKTS Alytaus filialas ir choras „Atmintis“

va buvo išteigtas Tremties ir rezistencijos muziejus Kaune, suformuoti rajonuose bei miestuose Lietuvos politinių kalinių ir tremtiniių sajungos skyriai, „užvestas“ jų veiklos mechanizmas. Netrukus atsirado laikraštis „Tremtinys“, žurnalas „Laisvės kovų archyvas“. Buvo politiniai kaliniai ir tremtiniai pradėjo rašyti knygas. Jų leidyba rūpinosi Antanas Lukša. Jo iniciatyva atliekama laisvės kovų vietų, partizanų buveinių paieška ir įamžinimas, aprašomas vykusios kovos, o vietovės pažymimos žemėlapiuose. Ant partizanų Motinų kapų atsirado granitolentelė: „Cia ilsisi Partizano Motina“. Tai taip pat A.Lukšos sumanymas. Šios lentelėmis pažymėti 682 kapai. Ir tai – ne riba! Idėja darvienam paminklui atsirasti „Žuvusių už Lietuvos Laisvę Motinai“ taip pat priklauso A. Lukšai. Jis Senosiose Kauno kapinėse atsirado prieš trejus metus.

Įkurti buvusių tremtiniių chorai, rengiamos Dainų ir

poezijos šventės, išpudingi kasmetiniai tremtiniių susitikimai Ariogaloje, Jaunesniuosios kartos saskrydziai, minimos valstybinės ir kitos, tremties spalva pažymėtos dienos – visa tai gimė Antano Lukšos galvoje, o įgyvendinti padėjo bendraminčiai skyrių, dabar – filialų, vadovai ir aktyvistai.

Paminklai, kryžiai, atminimo lentelės puošia ne vieną Lietuvos miestelio, gyvenvietės gatvę, renkama istorinė medžiaga apie laisvės kovas ir tų kovų didvyrius. Ši sritis patikėta jaunajai kartai – moksleiviams. Jie mielai dalyvauja renginiuose, prisistatydami su parengta specialia menine programėle, dalyvauja moksleivių rašinių tremties tema konkursuose. Rezistencinės kovos metraštis rašomas. Tai džiugina ilgametį LPKTS vadovą Antaną Lukšą. Ir kova nebuvo beprasmė, ir dabartinė veikla duoda vaisių!

Apie tai – ši knyga. Gausiai iliustruota nuotraukomis, nuoširdžiais rašiniais, ji – tikra atgaiva. Knyga galite išsigiti LPKTS knygynelyje.

Aušra ŠUOPYTĖ

Praeitis privalo tarnauti dabarčiai

Kiekvieną apsilankantį LPKTS būstinėje, Kaune, vos pravėrus duris pasitinka knygos ir svetinga jų šeimininkė Elvida Čaplakienė. Kuklus stendas, ant kurio išdėliotos naujausios ir senesnės knygos, žadina apsilankiusių smalsumą. Neseniai čia atsidūrusi sunki ir didelė knyga „Mes – iš pirmo vežimo“ – šiemetinio Lietuvos nacionalinių kultūros ir meno premijos laureato Kęstučio Grigaliūno kūrinys. Tai knygos „Mirties dienoraščiai“ tēsius. Kęstučiui Grigaliūnui teko trejus metus darbuotis Lietuvos ypatingajame archyve, LGGRT centre, Genocido aukų muziejuje, Lietuvos centriniame archyve, Lietuvos nacionaliniame muziejuje, ir, pasinaudodamas, kaip šaltiniu, vardynu „Lietuvos gyventojų genocidas“ (I t., 1939–1941 m.), rinkti nuoširdžiusi, deportuotų Lietuvos gyventojų biografijų duomenis ir fotografijas. Biografijų pateikta 5513, fotografijų – 8725! Fotografijos pateiktos dviem būdais: iš priekio ir iš šono (profiliu ir

anfas). Autorius domisi represinių struktūrų naudotais fotografiavimo būdais, tad radęs archyvuose dvigubas nuotraukas, jas perfotografavo ir pritaikęs šilkografijos metodą atkūrė gerą jų kokybę. Fotografija – nenugincijamas dokumentas, nūnai didžiulę vertę turinti priemonė, gebanti atkurti nykstančią mūsų atmintį. Kęstučio Grigaliūno darbai yra istorinio laiko atspaudai šiuolaikiniame mane, o atkurtos nuotraukos, kadaise darytos KGB kamerose ir tardymu rūsiuose, įtikinamai parodo skaudžios praeities tikrovę. Knyga „Mes – iš pirmo vežimo“ išleido Vilniaus grafikos meno centras. Tai profesionaliai parengta ir išleista reprezentatyvi knyga, galinti konkurruoti su pasaulinio lygio produkcija. Didele dalimi sėkmė jai lemia neiprasta tema, kuri sudominis ne tik Lietuvos, bet ir pasaulio skaitytoją. Juoba kad paraleliai su lietuvišku tekstu pateikiamas ir vertimas į anglų kalbą.

Kas paskatino menininką imitis tokios skaudžios te-

mos? Kęstutis Grigaliūnas sakė daveš priesaką pačiam sau: „Aš privalaus surinkti, padauginti ir parodyti nuo sovietų režimo nukentėjusių Lietuvos Respublikos piliečių atvaizdus.“ Dabar ši knyga sudominis ne tik represuotų asmenų vaikaičius, gal dar jų vaikus, nes, ko gero, nė vienas jų nėra matęs savo senelio ar senelės. Tik iš artimųjų pasakojimų apie juos žino. Nuotraukos sudominis ir pažinojusius Laisvės kovų dalyvius ar tik iš artimųjų pasakojimų ką nors girdėjusių apie juos. Knygos autorius (metrikoje jis kulkiai įvardijamas sudarytoju), labai kvalifikuotai pateikia surinktą medžiagą. Pats raše nedideles, tik kelių sakinių nuotraukose užfiksuotų žmonių biografijas.

Greta nuotraukų ir biografijų, teikiančių informacijas apie patekusio į sovietų mėsmaile žmogaus lemtį, knygoje publikuojama Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro direktorių Birutės Burauskaitės apžvalga, europarlamentaro prof. Vytauto Lansbergio kal-

ba, pasakyta Europos Parlamentare minint sovietinių masinių trėmimų 70-iasias metines, buvusio GULAGO kankinio Ričardo Vaicekausko novelės ištrauka.

R. Vaicekausko novelės „Pirmyn!“ ištrauka

Trofimovskas. Čia politinius kalinius buvo bandoma nužmoginti, sumaitoti mirusiu kūnus, sumindžioti gyvujų dvasią. Autorius pateikia klaikius prisiminimus, kai politiniai kaliniai privalejo patys laidoti mirusius:

„Viskas buvo galop paruošta lavonų skandinimui. Brigada sutemus vežė sušalusius lavonus, o prašvitus jau kiti kaliniai juos bruko po ledų. Darbas buvo gerai organizuotas. (...) Kiekvieną rytą rasdavome atvežtų naujų lavonų. Jų buvo nemažai. O mirties konvejeris buvo pajęsus per dieną sudoroti nors pusę Trofimovsko. Tik spėk vežti. O vežė rimtai. Lavonus vertė netoli eketės...“

LGGRT centro direktorės B.Burauskaitės apžvalgoje „Lietuvos šviesuomenės

naikinimas pirmosios sovietų okupacijos metais“ – į lagerius išsiųstų žmonių gyvenimai, gyvulinuose vagonuose sugrūstų tremiamujų kančios ir bet kuria kaina jūs siekis išlikti:

„1940 metų birželio 15 dieną Lietuvą okupavo valstybė, kurioje galiojančių ištatyti, tarp jų ir Baudžiamojo kodekso nuostatos, neturėjo nieko bendra su civilizuotame pasaulyje priimtomis teisės normomis,“ – teigia apžvalgos autorė.

Europarlamentaro prof. Vytauto Lansbergio Briuselyje pasakytoje kalboje, skirtoje 70-osioms sovietų vykdytų masinių trėmimų metiniams „Dabarties akistata su praeitim“ (2011 metų birželio 21 dieną) randame sąsajų su knygos „Mes – iš pirmo vežimo“ teiginiais ir atsakymą, kodel jie taip elgėsi:

„Pirmai užduotis, kaip paskelbė sovietų maršalas Timošenka, buvo skubi „sovietizacija“. Tam kliudė nepriklausomos valstybės žmonės – tie, kurių protas dar buvo nepriklausomas ir nepavergtas. Būtent juos reikėjo pirmiausia ištremti toli nuo Tėvynės.“

Aušra ŠUOPYTĖ

Partizanų humoras, arba ką skelbė „Katiuš“

Net i sunkiausios kovos aplinkybes patekė žmonės kartais bando save bei kitus pralinksinti. Galbūt laviuojant ant kasdieninio beviltiškumo ribos trumpa ir reta linksma minutė padeda išsi laikyti, nepalūžti ir išgyventi. Tai tinka ir Lietuvos partizanų kūrybai. Daugelio kovotojų sukurtų literatūrinių kūrių (dainų, pasakojimų, prisiiminimų ir kt.) tematika yra liūdna, persmelkta skaudžių realijų, bet nepaisant patiriamų sunkumų, partizanai stengesi pralinksinti, su tekti vilties net tik sau, bet ir savo ryšininkams bei rėmėjams. Kovotojai kūrė linksmas dainas, eileraščius, pasa kojimus, kuriuos neretai su ironija buvo pašiepiamas so vietinis gyvenimas. Kai kuriuos kūrinis galėtume vadinti juodojo humoro pavyzdžiais, bet reikia prisiminti, kokiomis sąlygomis jie buvo kurti. Partizanų humoro tai kiniu tapdavo aukščiausi SSRS vadovai, eiliniai aktyvistai, stribai. Stengtasi išryškinti ir pajuokti jų savybes, darbus ir pan. Dažnai buvo pajuokiami šalyje vykstantys procesai, daugiausiai vienos skiriant kolektivizacijos su keltiems padariniams. Tokių kūriniai platinimas (humoristinių dainų dainavimas, pasa kojimai) galėjo gręsti nemazais nemalonumais, nes valdžios buvo vertinama, kaip antisovietinė veikla ir vadin ta šmeižtu prieš „tarybinę tikrovę“. Dėmesio vertas faktas, jog sovietų saugumas, paėmęs tokios tematikos rašytinius kūrinius, teigdavo, jog juose buvo šmeižiami „partijos ir vyriausybės vadovai“, bet nedrįsavo atvirai įvardyti, jog

buvo pajuokiamas J. Stalinas. Tik atsargiai parašydavo, jog viename ar kitame kūrynyje buvo nepagarbiai atsiliepima apie S. neminint pilnovardo. Turbūt bijojo, jog toks pa minėtas faktas nebūtų įvardytas, kaip jų pačių išmonė ar interpretacija.

Savo kūrinius partizanai platinio ne tik žodžiu, bet ir spausdindavo satyrinius leidinius. Pogrindžio dėka vien kartiniai ar periodiniai leidinukai paplisdavo tarp patiki mu žmonių. Cia pasižymėjo Algimanto apygardos partizanai. Jie išleido tokius leidinius, kaip „Istrebiteljada“ (žinomi trys numeriai), minėtos apygardos Margio rinktinės kovotojai paruoše laikraštį „Kultuvas“ (žinomas tik vienas numeris).

Šį kartą apžvelkime satyrinių leidinių „Katiuš“, kurį leido Kėdainių krašto partizanai, priklausę LLA Kovo apylinkei (nuo 1946 metų kovo iki perorganizuota į P. Lukšio rinktinę). „Katiušos“ pagrindiniu redaktoriumi buvo minėto junginio štabo viršininkas ir 2 rajono vadas Vaclovės Gudaitis-Rasas. 1945–1946 metais galėjo būti išleisti penki laikraščio numeriai (buvo dubliuoti, kuriuose du numeriai sutalpinti vienam leidinyje). 1946 metų pabaigoje partizanai, gyvendami su fiktyviais dokumentais Juodšiliuose (prie Vilniaus), išleido paskutinį leidinio numerį, bet jo nespėjo išplatinti. Kurį laiką manyta, jog mūsų dienų nepasiekė nė vienas „Katiušos“ numeris, bet vis dėlto vieną pavyko aptikti partizanų rėmėjų byloje, kurioje buvo saugomas, kaip daiktinis įrodymas. Surastas leidinys

yla 1945 metų lapkričio-gruodžio mėnesių Nr. 3/4. Pagal ši egzempliorių galima spėti, kaip atrodė ir ką skelbė „Katiuš“, kurios pavadinimas nusako ironišką autorių požiūrių.

Pagal formatą leidinys pamegdžiojo sovietinius oficizus (laikraštį „Tiesa“) su jiems būdingais tam tikrais elementais. „Katiušos“ antraštė skelbė: „Marksizmo-leminizmo, mokslo, meno, politikos ir istrebitalių organas ir Linksmųjų Vanagų CK oficiozas“ (kaip matome, po antraštės sutilpo ir sovietinė pu se ir „linksmieji vanagai“ – partizanai). O laikraščio pasutiniamė puslapyme leidėja save įvardijo taip: „Leidžia Linksmieji Vanagai. Redaguoja Plunksnagrūžių Kombinatas, pritariant VKP (b), akomponuojant NKVD ir Milicijos ginklų muzikai. Redakcija atsakominga iki pakariant (...). Už netaktus laikraštyje atsako LTSR Teisingumo Liaudies komisaras. Rankraščiai netaisomi, jie ir taip geri. Nesunaudoti saugomi NKVD archyvuose. Karo cenzūrai skaityti neduodamas“.

Leidinyje buvo visos so vietiniams oficizams būdingos sudedamos dalys (sveikinimai, valdžios įsakymai, tarptautinės politikos apžvalga, šalies vidaus klausimai ir pan.). Išlikęs numeris pasirodė šv. Kalėdų ir Naujujų metų laikotarpiu, todėl švenčių proga „Katiušos“ darbuotojai pasveikino „visus draugus kudalnikus, skelstanagių, plaktyčius, stribukus (...), besivalkiojančius po ramių pilie cių langais“. O žemiau pa skelbtas tariamas Stalino įsa-

kumas, kuriuo apdovanojamas draugas Sniečkus ir Surviliškio valsčiaus „strebų“ igaliotinis „uz sumanumą pa naudojant ekečių kirtimą Ne vėžye, tikslu prigirdyti vokiškai-leituviškus nacionalistus ir nacionalizavimą piliečių nuosavų valčių bei baidarių, i Jungiant juos į Raudonosios Armijos laivyno sudėtį“. Daug ironijos ir grotesko pažerta il gesniuose „redakcijos“ ir „au toriniuose“ straipsniuose (iš viso jų numeryje buvo keturi). Štai keletas minčių. „Drg. Stalinas kasdieną gauna pagalbos šaukiančias telegrafas: „Josif gelbék (...) my stradajem“. Ar kapitalistai lordai nesupranta, kad i spa šalvoniję mūsų nenugalimą armiją iš Teherano, pablogino mūsų santykius? Tačiau tas viskas smulkmenos. Svarbu, kad kitur džiaugiasi gavę mūsų garbingusius blētgalius ir červončių glėbius“ – taip skelbė tarptautinė apžvalga.

O apie artėjančius rinkimus SSRS rašyta: „Pamatysime kaip reikia balsuoti ir už ką reikia balsuoti. Nors aišku, kad mes nieko nenubalsuose, bet balsuosim šiaip sau ir gana. Kaip anas sakė: „Ant durniaus“. O štai publikuoja moje „tarybinė novelėje“ „Šuo=Stalinas=Muštarda“ aprašoma sovietų vadovų išvaizda: „Staiga sugirgžda durys ir į salę panarinta galva ir išpūstais pasišiausiai ūsais, apsvilkęs stačiu kalnieriumi švarką ir ant virvutes pasikabinęs 307 ordenus, iškilmingai ižengis Generalissumas. Paskui jį pirštų galais įjuna Roza Kaganovič, apsiavusi naujai dovanotais Generali sumo batukais. Toliau susikuprinęs ir sulinkęs nuo

sunkaus portfelio naštos, ku ris pilnas votkos butelių, Molotovas, už jo dideliu lenktu durklu ginkluotas Berija, iš dvėsės Kalininas, Tarybų Aukščiausio Prezidiumo Pirmininko pavad. Švernikas, ir eilutes gale A. Gorkinas, keistai tampydamas lūpą“. Štai toks buvo partizanų pie siamas SSRS vadovybės vaiz das. Neapsiėjo „Katiuš“ ir be sovietų oficizams būdingo „Tasso“ pareiškimo. Šiuo atveju tai yra paneigimai apie atostogaujančią Stolinę (tuo metu J. Stalinas iš tikrujų netipiskai ilgai atostogavo, todėl pasauliye atsirado įvairių spėliojojimų dėl jo būklės), bet prieš tai prieita išvada, jog Stalinas „išvykės atostogą pas dr. Leniną“. Taip pat „Katiušoje“ buvo keletas eileraščių ir „tarybinis sapninkas“: „Kolchoz = sapne matyti, reiškia artejančią ablavą, per kurią būsi 5 dienas nevalges. Milicinink = (...) reiškia būsi apiplėštas iki paskutinio grūdo bei marškinų. Milicininką nušautą matyti, reiškia įsigysi porą nenaudojamų nu nešiotų naginių, klumpių ar vyžų. Muštynes = (...) reiškia katiušos ir milicininkai dali nasi nubuožintųjų turtu. (...) Smarvę = sapne užuosti reiškia pamirkėje besivalkiojančius vatinémis apsirengusius burliokus.“

Štai kokias mintis skaitačiam skelbė „Katiuš“ ir kokiai jausmai gyveno pogrin dinio laikraščio leidėjai. Bet perskaicius jų mintis, jos tam pa labai panašios į neišgalvotą ir nelinksma, gal kiek hiperbolizuotą tikrovę, negalinią pasislėpti už jokių humoro sienų.

Darius JUODIS

Buriatijos Mongolijos buvę tremtiniai susitiko Panevėžyje

(atkelta iš 1 psl.)

2012 metais šią moterį šalies Prezidentė Dalia Grybauskaitė apdovanojo medaliu „Už nuopelnus Lietuvai“. Ši Motina verta karalienės karūnos, bet susitikime ji buvo „karūnuota“ lietuviško lino skarele.

Prasmingiausia – pagerbti Motinas malda. Todėl renginys prasidėjo šv. Mišiomis Švč. Trejybės bažnyčioje, kurias aukojo kunigas R. Kaunietis. Po šv. Mišių susitikimo dalyviai rinkosi prie Tremtinės atminimo sienelės. Čia Panevėžio M. Rinkevičaitės technologinės mokyklos Tolerancijos ugdymo centro ir J. Balčikonio gimnazijos mokiniai organizavo atminimo renginį. Visi sugiedojoj „Tautišką giesmę“, tylos minute ir giesme „Viešpaties

angelas“ pagerbė Amžinybėn išėjusius tremtinius. Nuo širdžiaus žodžiai buvo skiriami tremtinėms Motinoms. Tremtinė G. Radzivonaitė-Naruškevičienė skaitė savo kūrybos eiles. Jos eileraščiai „Lietuvos motinų kapams“, „Tu pameni, Mama“, „Prie pavargusių rankų“ jaudino visus ir minimis skraidino į savo Motinų glėbių. Trumpas, bet labai šiltas renginys prie Tremtinės atminimo sienelės buvo baigtas dažnai tremtyje skambėjusia giesme „Marija, Marija“.

Birželį kunigas R. Kaunietis aukojo dar vieną šv. Mišias už mirusius tévelius, žuvusius brolius – partizanus.

Buriatijos Mongolijos tremtinės susitikimai vyksta jau ne pirmą kartą ir neleidžia vieniems nuo kitų nutolti, jie darosi dar šiltiesni. Todėl pas

Savo kūrybos eileraščius prie Atminimo sienelės skaito buvusi tremtinė Gražina Radzivonaitė-Naruškevičienė

kutinis akcentas – susitikimas prie kuklaus vaišių stalo J. Balčikonio gimnazijoje, kurios direktorius R. Dambrauskas negailėjo nei savo laiko, nei širdies, kad susitikimo dalyviams būtų jauku. Čia

netrūko kalbų, prisiminimų, dainų. Cia buvo pasveikintie, kurie gimiė tremtyje ir šiemet švenčia savo 65-ąjį gimtadienį.

Didžiojo trėmimo 65-osioms metinėms pažymėti

buvę tremtiniai Zita Svilienė, Aldona Kalinauskienė ir Rimantas Kalinauskas parengė knygelę „Čelano ir Barūno tremtiniai“. Joje lietuvių tremtinės pavardės, skaičiai, autentiškos tremties nuotraukos. Ši knygelė kaip atminimo dovana įteikta kiekvienam susitikimo dalyviui.

Nors kiekvienais metais mūsų gretos retėja, daugelį varžoligų ir įvairios negalios, tačiau turime vilties, kad dar ne kartą susitiksime. Su tokia optimistine mintimi, dékoda mi vieni kitiems ir susitikimo organizatoriams panevėžiems, skirstėsi Buriatijos Mongolijos tremtiniai, pasižadėję aktyviai susirinkti Lietuvos tremtinės saskrydyje Ariagojoje „Su Lietuva širdy“.

Zina SVILIENĖ,
Milda KRASNICKIENĖ

Juodajį vaikystės birželį prisimenant...

Vaikystė – gražiausias ir labiausiai pažeidžiamas žmogaus gyvenimo laikas. Vaikystės neįmanoma užmiršti su jos džiaugsmais ir skausmu, nors tėvai labai stengiasi ašarą nūšlostysti ir paguosti. Deja, vaiko atmintis negailestinga: neužmiršta, kas buvo skausmingiausia.

Lietuvė šeimoms po 1940 metų sovietinės okupacijos teko sunkiausi išbandymai: išsiblaškė ir iširo artimesni ir tolimesni giminystės ryšiai po prievertos tremčių, kalėjimų ir tolimų Rusijos lagerių.

Teisingumo ironija: nors galingiausios pasaulio valstybės yra pasirašiusios ne vieną tarptautinę konvenciją, draudžiančią imtis smurto prieš karį – belaisvi, moteris ir vakis, visi susitarimai realioje tikrovėje pasirodo esą nieko verti. Gaila, niekas nebandė pasiaiskinti, kodėl būtent vaikystėje giliausiai į vaiko sielą nusėda baimės ir netikrumo jausmai. Vaikai „pasaulio vaduotojų“ politikos nepajėgia suvokti, tačiau tiesą ir melą jaučia kur kas subtiliau, nei suaugusiems atrodo. Manau, jog dėl okupacijų metais patirtų netekčių ir išbandymų pas mus užaugo „prarastoji karta“, gyvenanti šia diena, be tauresnių idealų, tačiau sugebanti „suktis“ ir neįtikėtinai greitai pralobti. O juk esame laisvi! Tik nuo ko?

Neapsiriksiu teigdama, jog šiandien dažnam mūsų pilieciui penkiometės mergaitės vaikystės prisiminimai gali pasirodyti nereikšmingi. Juk viską, kas netelpa saujon ir pilniginėn, jau nuvertinome. Nesistebiu, kad dažnam jau nuoliui užtenka virtualaus „feisbuko“ ar smurto filmų, jokių knygų ir praeities prisiminimų nereikia. Tai neįdomu! Tarytum ir tautos atmintis neegzistuočia. Toks gyvenimas! Ir tuo viskas pasakyta. I mąstančiuosius kitaip, jau žiūrima lyg į stebuklą, gėlę dykumoje, kuri nežinia ar išlaikys visų vėjų išbandymus.

Išklausiusi daugelio tremtinių, suaugusių ir vaikų, prisiminimus bei nuotaikas aš tikiu jauniausia ateinančia kartą, viliuosi, jog ir vaiko dvasinis pasipriėsinimas smurtui gali tapti tiltu per „prarastą kartą“ į jau laisvėje gimusių gyvenimą. Pagaliau turi ateiti į pasaulį ir į Lietuvą kartą, kuri supras, jog kova prieš šimtmečių pagimdytą prievertatos blogiją – tikra ir amžina!

Išgirkime dar vienos vaikystės mintis, pažvelkime penkiometės mergaitės aikmis tremtinių dalią. Jeigu nebūtų dvasinės stiprybės vaikystėje, kažinardabarta penkiometė mergaitė, tapusi

dviejų vaikų motina ir septynių vaikaičių močiute, galėtų atvira širdimi didžiuotis. O ji tikrai gali ir turi kuo džiaugtis. Užaugino sūnų, kuris dirba Lietuvai, saugo ir jamžino tremtinio tėvo atminimą – pasikabino ant sienos tėčio įremintą Sibiro vaikystės piešinuką, kaip tylu mūsų tautos istorijos paveldą be žodžių... Sunku būtų be galingo dvasinio tikėjimo tautos ateitimai vaikystės tremtinei užauginti dukteri, gyvenančią tais pačiais idealais ir neišbėgusiai laimės ieškoti svetur...

Nors mūsų TV laidų kasdienybė persunkta turtinčių panegirika ir nuotykių miegamuojuose, drįstu „ponams“ ir „neponams“ priminti tremtinių dienas, kada vakis skaniausiai kvepėjo dienos davinio duona ir vėjas iš toli, nuo gimtujų namų pusės. Ta mergaitė pasakojo, kad ji duonos kąsnį čiulpdavo kaip saldainį.

„Mano gimtinė – Žemaitijoje, vaizdingoje vietovėje su gražiu piliakalniu netoli Tverų miestelio. Gimiai ir augau tarpukario inteligenčių šeimose. Tėtis – Petras Monstavičius, baigęs Kauno Vytauto Didžiojo universiteto Teisės fakultetą, buvo paveldėjęs nemažą ūki, užsiėmė advokato praktika. Mama – Vladislava Šalkauskaitė-Monstavičienė studijavo ir beveik baičių dvi auksčio mokslo specialybės: aštuonių mokslo semestrų studijas Maskvos Ekonomikos institute teko nutraukti Rusijoje 1917 metais kilus Spalio revoliucijai. Kiek vėliau, nuo 1919 metų, mama studijavo Charkovo Liaudies ūkio institute ir apsigynusi diplomą baigė mokslius 1922 metais. Ištakėjusi už Petro Monstavičiaus apsigynėnu Šiūraičių kaime ir Tverų pieninėje tvarkė finansinius reikalus. Tėvai gyveno darniai, augau kartu su vyresniu broliuku Tadu. Čia prabėgo laimingiausi mano vaikystės metai. Mūsų žaidimais ir pamokėlėmis rūpinosi auklė,“ – pasakoja Lidija.

Kaip ir daugeliui to meto vaikų, taip ir Lidijai, nerūpestingos vaikystės idilija greitai baigėsi. 1940 metų birželį Lietuvos žemę ēmė trypti okupantų batai ir per šalį žlegėdami dardėjo tankai su raudonomis žvaigždėmis. Vieškelio keliais žygavo sovietų kareiviu voros: pavargę, dulkėti ir apsiavę purvinais, kaip žmonės vadino, „kerzavais“ batais. Tokius pagal suaugusiųjų pasakojimus ir įsiminėme. Tai, kas vakis būtų tik smalsu, suaugusiems jau kėlė siaubą: tvarkingi ūkininkai ir dvarininkai kalbėjo, jog netrukus teks atsisveikinti su sa-

vo namais ir ūkiais. Kodėl? Niekas nieko vakis neaiškino, tačiau nerimas augo, net ore tyrojo baimė. Prasidėjo kupinos įtampos ir netikėtų žinių dienos. Išgirdome, jog tai vienas, tai kitas kaimynas neaišku dėl ko areštuotas. Rudenį, vos nuėmus derlių, ūkininkus užgriuvo didžiulių mokesčių našta. Parcikalau-

žmonės naiviai tikėjos, kad vokiečiai mus išvaduos nuo komunistinio teroro ir vėl bus, kaip buvo anksčiau. Sovietiniai pareigūnai, jausdamis lietuvių nuotaikas, padedami vietinių komunistų, sekė jiem nepatikimus žmones. Prasidėjo masiniai areštai ir įkalinimai.

„1941 metų birželio 14-osios naktį į mūsų sodybą sunkvežimiu atvažiavo enkavedistai, apsupo namus ir puolė ieškoti téčio, tardyti mamą. „Kur Monstavičius? – rėkė enkavēdistas. – Slapstosi?“ „Juk jūs patys jū išsivežėt!“ – aiškino mama. Ji žinojo, kad téčiu iš areštinės pavyko pabėgti, tačiau dar tikėjosi, jog neradę vyro namuose enkavēdistai moters ir vakių nelies. Deja,

Niekada tos nakties neužmiršiu, – pasakojo Lidija. – Man tuo metu buvo suėjė penkeri metai. Enkavēdistai šaukė, grasinė mamai, paskui liepė susirinkti reikalingiausius daiktus ir ruoštis. Aš ėmiau verkti, klausinėti kur tėtis? Gerai, kad tada nežinojau, kur jis yra. Gal verkdama netycia būčiau išdavusi ir niekada jo daugiau nebematyčiau. Verkiau, nežinodama, kiek ašarų teks dar išlieti tremtyje...

O Petru Monstavičiui patyko pasprukti nuo enkavēdistų. Padėjo areštinės sargas, kuriam kartą buvo padėjęs laimėti bylą dėl paveldėto turto. Sargas buvo darbštus, doras vaikinas, vieno ūkininko augintinis. Po globėjo mirties jam testamentu buvo paliktas ūkis. Aišku, sukilo giminės, kurie visai neglobojo seno sergančio giminaičio, tačiau turto atsisakyti jie neketino ir testamentą apskundė. Petras Monstavičius padėjo doram jaunuoliui laimėti bylą. Taip atsitiko, kad tas ūkininko augintinis buvo paskirtas areštinės sargu. Išvydės suimtą savo geradarį advokatą, ryžosi jam padėti.

„Sargas pasikalbėjo su téčiu, – pasakojo Lidija. – Abu sutarė: vakare, kai jis bus palydėtas į lauke esančią tualeto būdelę, iš ten galės pabėgti. Sargas iš anksto pasirūpino ištraukti vinis iš užpakalinės būdelės sienos lentę.

Jeigu téveliui nebūtų patyke pabėgti, jis būtų išlikę Rainių aukų likimas! Apie tai aš sužinojau daug vėliau. O tuo metu, kaip ir nuo visų kaimynų vaikų, buvo slepiama viskas, kad klausinėjami pašalinėti ko nors neprasiartume. Tėtis slapstėsi miške prie savo sesers sodybos. Teta siūlė ir mama ateiti pas

ją pasislėpti, bet mama vis dar delsė, manydama, jog jos su dvieju mažamečiais vaikais nelies.

Tremtinių prisiminimai apie gražias vaikystės dienas gimininėje daugiau ar mažiau panašūs: tévai nuo vakių slėpė skausmą ir ašaras, tragediaus netektis, bet vaikai vis tiek jautė, kad slegianti tyla ir nežinios laukimas nieko gero nežada.

„Vežant mus į Šiaurę, išminė baisiausis vaizdai, – pasakojo Lidija. – Ir kažin ar viską, ką jautėme, galima nupasakoti. Pamenu, pakeliui, Naujojoje Vilnioje, iš vagonų visus vyrus sargybiniai išsivedė ir daugiau jų niekas nebeamatė. Mūsų vagone irgi liko tik moterys su vaikais. Neužmiršau kelio į Komiją akimirkų visą gyvenimą, nors norėjau užmiršti. Ir šiandien dar gyvi 1941-ųjų birželio įvykiai, kai atvažiavo mus tremti. Enkavēdistai keikdamiesi vis skubino: „Greičiau! Greičiau kraukite!“ Garsiai pravirkau. Vienas kareivis paėmė mano lėlę ir padavė, kad neverkčiau. Bet juk aš ne dėl lėlės verkiau. Mama skubiai sukrovė į skrynią mūsų šiltesnius drabuželius ir kai kuriuos daiktus, o enkavēdistas pasakė: „Per daug. Palikt!“ Mamytė greitai sugriebė storą megztinį, skarą, patalynę, šiltesnius mūsų drabuželius. Pravertė viskas, kai Šiaurėje reikėjo išmainyti į maistą. Sunkvežimiu mus nuvežė į Plungė geležinkelio stotį. O toliau... ilgas kelias iki Kotlaso miesto, netoli Komijos sienos. Ten susodino į baržas ir plukdė Vyčegdos upę. Pakeliui iš garlaivio, traukusio baržas, gaudavome karšto vandens („kipiatoko“). Baisus atmintyje išlikę paveikslas: ilga eilė mirtinai išvargusių moterų, tyliai laukiančių karšto vandens. Pačios moterys šalo, atidavusios šiltesnį megztinį ar švarkelį vaikui, kad nesušaltų. Jokio maisto mums nedavė! Tik vandens! Ir to vos keli gurkšnai tek davavo. Supratau, kad mes namų jau nebeturime ir tikriausiai nebeturėsime. Tylėdama glaudžiausiai prie mamos ir be ašarų verkiau. Daabar pati esu močiutė, atrodo, viską suprantu, tačiau užmiršti to, kas visam gyvenimui sužeidė daugelio tūkstančių vakių ir motinų sielas, užmiršti negalima. Nors mažamečiai vaikai protu dar nesuprato baisios, tautų naikančios agresijos, susiglaudę baržoje nuo vėjo, jautė didžiausią ir juodžiausią neteisybę. Kankinė ne alkis, skaudėjo sielą.

Pagal Lidijos MONSTAVIČIŪTES-SEMAŠKIENĖS prisiminimus parengė Janina SEMASKAITĖ
(Bus daugiau)

Lidija su tėveliu Kaune, 1948 metais

Lietuvos savanorio Prano Paulausko ir jo sūnaus gyvenimas ir žūtis

Po 1918 metų vasario 16 dienos nepriklausomybės paskelbimo, tik pradėjus kurtis Lietuvos ginkluotosioms pajėgoms, jau tą pačią metų gruodį į Lietuvą išveržė Raudonoji armija. Tuo metu Lietuvai buvo nepaprastai sunku. Lietuvos kariuomenei trūko aprangos ir apavo, trūko ir ginklų. Todėl gausios reguliarios kariuomenės sudaryti negalėjo, o delsti nebuvu kada. Nuolat vyko savanorių registracija, o įvairiuose žmonių susibūrimuose buvo agituojama kuo gausiau joje dalyvauti. Mūsų kaimynai: raudonieji, bermontininkai ir lenkai, naudojosi patogia proga ir iš visų pusų kaip išalkę šakalai veržesi į Lietuvą. Prijauchiantieji raudoniesiems, norėdami sukludyti tolimesnį savanorių registravimą, vedė akiplėšiskai priešingą agitaciją. Komunistai, per savo agentus, naudodami prieštaraujuančią motyvaciją, ēmė agituoti nestoti į Lietuvos kariuomenės savanorių eiles. O tuo tarpu gobšūs kaimynai, ištroskė mūsų žemui, jau žygiamo gilyn į Lietuvą. Išgirdės tévynės šauksmą, nedelsdamas į registracijos punktą Telšiuose prisistatė ir Pranas Paulauskas.

P. Paulauskas – 1918–1920 metų Lietuvos nepriklausomybės kovų dalyvis, ypač pasižymėjęs šiaurės ir rytų Lietuvos krašte, kovose prieš raudonuosius ir bermontinukus. 1927 metų sausio 13 dieną buvo priimtas į Lietuvos kariuomenės savanorių sąjungą, Telšių skyrių.

Už nuopelnus ginant Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę vyr. puskarininkis P. Paulauskas buvo apdovanotas keliais Lietuvos ordinais, medaliais ir ženklais: 1929 metų gegužės 31 dieną apdovanotas Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių medaliu (Nr. 2473). Lietuvos Nepriklausomybės dešimtmiečio proga – Lietuvos Nepriklausomybės medaliu, 1940 metų vasario 16 dieną – Lietuvos kariuomenės kūrėjų savanorių sąjungos ženklu, Lietuvos šaulių sąjungos pasižymėjimo ženklu ir daugybe kitų apdovanojimų.

Buvo vietinės Šaulių rinktinės vadinas, Telšių nuovados viršininkas. Gyveno Žilvaičių kaime. Jam, kaip savanoriui, už nuopelnus Tėvynei buvo įteikiti ne tik ordinai ir medaliai, bet ir žemės sklypas prie

gražaus Telšių Masčio ežero ir išduotas liudijimas įvairiomis lengvatomis. Buvo labai darbštus, po darbo lig nakties atkakliai dirbo statydamas namą. Vėliau į savo rankomis statytą ir gražiai išpuoštą sodybą parsivedė ir žmoną – sukurė šeimą. Jo žmona Aleksandra Vitkevičaitė iš gausios Juodinkų dvaro šeimos. Aleksandra ir Pranas Paulauskai susilaukė penkių vaikų: Prano, gimusio 1927 metais, Stepono – 1929 metais, Vytauto – 1936 metais, Olės – 1930 metais, ir Genovaitės – 1932 metais.

Paulauskas buvo ramaus būdo, nuoširdus, mėgo humorą. Santykiose su gyventojais buvo korektiškas ir su policininko darbu susitarkė labai puikiai. Gyventojų atsiliepimai buvo geri. Tačiau atsirado ir jaučiančių neapykantą policijos uniformą nešiojantiems. P. Paulauskas žinojo ir aiškiai suprato, kad prieš yra, buvo ir bus ne tik sunkių kovų laukuose, bet ir čia pat Telšiuose. Ne visi gali ir nori suprasti pareigūno, sażiningai vykdantį ne vieną ar

vietinę – staigi ir nelaukta. Jau pačiomis pirmomis antrosios sovietų okupacijos dienomis prasidėjo masiniai areštai. P. Paulauskas tą velyvą 1944 metų rudenį buvo areštuotas. Žmona norėjo jam duoti truputį maisto ir drabužių, bet okupantų pagalbininkai neleido. Susijaudinus, paskubomis pasiėmusi tik kepaliuką duonos, ji sekė juos dar toli nuo kalėjimo. Telšių miesto turgavietėje ji ryžtingai, staigiu judesiu įmetė į mašiną kepalėlių duonos. Vienas arčiau buvusių areštuotų siekė duoną paimti, bet ginkluotas kareivis staiga užmynė ranką, padėtą ant kepaluko, o kitas kareivis duoną durtuvu pasmeigė ir išmetė į purvu pažiurgusią gatvę. Juos išvežė nežinia kur.

Tikvėliau šeima sužinojo, kad Pranas kankinamas Telšių kalėjime, pasklidoti ylios kalbos, kad P. Paulauskas nužudytas. Archyviniai duomenys rodo, kad sovietų okupacinio režimo sprendimas buvo įvykdytas 1945 metų lapkričio 21 dieną pagal 58-1 straipsnį.

Žarėnų policija buvo parvaldi Telšių nuovadai, Telšių policijos viršininkui, bet tai neįrodo, jog veiksmus, Domo Rimkaus aprašomus laikraštyje „Komunizmo švyturys“ (1983-11-07, Nr. 129), Žarėnuose darė P. Paulauskas. P. Paulauskas Žarėnuose negyveno ir jokiose baudžiamosiose nekaltų žmonių žudynių akcijose nedalyvavo. Uždrausti naciams vykdyti genocidą, imtis draudimo takto P. Paulauskas negalėjo. Geriausiu atveju galėjo atsargai, tiek su savo parvaldiniais policininkais, tiek su Tautos darbo apsaugos (TDA) gynejais – sukilielais vadinais baltaraiščiais, pasikalbēti, paaiškinti apie vieną ar kitų okupantų vykdomą genocidą Lietuvoje.

Vyriausias Prano Pau-

lausko sūnus Pranas, mokydamasis Telšiuose, raše eileraščius. Priklausė Lietuvos laisvės kovos sąjūdžiui (LLKS), palaikė ryšius su pogrindyste esančiais, pasipriešinimą organizuojančiais veikėjais, pats raše ir redagavo kitų pogrindyste esančių veikėjų darbus. 1945 metų vasario 16-osios naktį virš savo mokyklos iškėlė Trispalvę. Raše, nešiojo ir klijavo atsišaukimus.

Ragino jaunimą neparsiduoti okupantams ir neteikti jiem žinių. Buvo sekamas. 1947 metais vykdydamas Lietuvos Laisvės armijos centro užduotį, važiuodamas traukiui Vilnius–Ryga buvo areštuotas ir nuteistas dešimčiai metų. Po teismo atsidūrė Kengyro lageryje, kuriamo 1954 metais gegužės 16 dieną prasidėjo kalinių sukiliimas. Kaliniai, iškankinti bado, prižiūrėtojų pažeminimo ir nežmoniškų antisananariniai sąlygų, atsisakė dirbtis, reikalojo peržiūrėti bylas. Sukiliui vadovavo kalinių išrinktas komitetas, kuriamo buvo ir lietuvių: teisininkas Juozas Kundrotas, studentas Kostas Masilionis. Grupėms vadovavo: Pranas Paulauskas, Genuė Dirsytė, Alfa Budriūnaitė, Valė Ševčenkaitė ir kiti. Sukiliimo metu Pranas Paulauskas, turintis poetinių ir meninių gabumų, aktyviai dalyvavo labai pavojingame kalinių pasipriešinime – leido laikraštį „Vytis“. Beveik pusantruo mėnesio trukės sukiliimas baigėsi į lagerių teritoriją išveržus tankams. Po sukiliimo likę gyvi kaliniai buvo išsiųstę į kitus lagerius. Pranas Paulauskas pateko į Džezkazgano lagerį Kazachstane. Dirbo Karagandos anglies kasyklose.

1953 metais P. Paulauskas

Pranas Paulauskas

grįžęs iš lagerio neberado gyvų brolių partizanų Stepono Bitės, Vytauto-Jaunučio ir sesers Genovaitės-Cigonės.

Pradėjės dirbtį Telšių Alkos muziejuje, domėjosi, rinko ir konspektavo Žemaitijos istorinę medžiagą. Raše ir papildė anksčiau ruoštą poezijos rinkinį.

1957 metais vėl buvo areštuotas ir išvežtas į Mordovijos lagerius. 1963 metais vėl grįžo į Lietuvą. Patriotiškai išauklėtas Lietuvos savanorio sūnus grįžo, nes labai mylėjo savo Tėvynę Lietuvą, giminają Žemaitiją, skaudėjo širdį dėl išdraskyto gimtojo lizdo. Ilgėjosi ir norėjo sutikti likuinius gyvus, kažkur klajojančius savo artimuosius.

Grįžęs atsidėjo kūrybišniams darbui. Važinėjo po istorines Žemaitijos vietas, fotografavo ir rašė. Ruošė poezijos rinkinę, bet ir vėl pajuto, kad virš galvos telkiasi juodi neapykantos debesys. Areštas pakeistas į mobilizaciją – būdamas 49 metų paimtas į kariuomenę, išsiųstas į Sovetską, kur netrukus įtartinomis aplinkybėmis mirė. Tai buvo penktoji Paulauskų šeimos auka tėvynėi, kurią motina A. Paulauskienė paguldė Gadūnavo kapinėse.

Aleksandra PRIJALGAUSKIENĖ

Savanorio Prano Paulausko sūnus
Pranas Sibire prie Ata-Su upės

kitų okupantų, o savo tėvynės valią. Buvo tvirtas mūšių laukose su raudonaisiais ir bermontininkais, liko ramus ir tvirtai nusiteikęs ir dėl gresiančio pavojaus artėjant Rytų frontui – antrajai sovietų okupacijai, tad trauktis iš savo gimtojo krašto nesiryžo. Suprato, kad jėgos gali dar būti reikalingos tėvynei ginti. Taip šeimoje buvo auklėjamos ir atžalos. Deja, jo ryžtas ir drąsa tą kartą buvo perseikėti, tuo priešai ir pasinaudojo.

Vėlyvą 1944 metų rudenį, karui nudundėjus į Vakarus, nacistinę okupaciją keitė so-

Buvo graži rugpjūčio pabaiga: iš sidabro pūkų pabudusi Saulė visą dieną barstyda vo auksą, kad vakare skaidriose bangose ant Baltijos veido prabiltų: „Būkite mano skaidrumo siela...“

Iki nakties akių danguje sumirkčiojimo vaikščiodavau basas, neatsidžiaugdamas erdvė skaidra, švelniu švelniu smilčių prisilytėjimu.

Beveik kiekvieną vakarą pasiramsčiuodamas lazda atkūprindavo seniokas. Atsisėsdavo ant suolo ir žvelgdamas į jūroje skestančią Saulę pradėdavo verkti. Saulė nu-

sileidus, kažką šnabždėdama išnykdavo iš miško sėlinančiuose šešeliuose. Išitikinės, kad manęs vis tiek neatiskratys, vieną gražų vakarą prabilo:

„1952-ieji. Didžiausias okupantų siautėjimas... Du Vilniaus universiteto studen-tai ir mano sūnus pasiryžo žūtbūt iš spygliuoto „rojaus“ ištrūkti, kad visas pasaulis apie Lietuvos „stebuklus“ sužinotų... Susimeistravoj jie tri-vietę baidarę, prisitaisė prie kojų žvérių pėdas imituojančius vaikštukus, pernešę jie tą baidarę suteimus per iš-

ilgai jūros pakrantės išakėtą zoną, ir – padék Dieve, neišduok naktie!

Sovietų pasieniečiai nepastebėjo. Bet juk ne be reikalo spygliuotą „roju“ saugojo budri staliniečių akis... pakrapštė šimtaukščiais keiksmis pagiriojančias galvas čekistai: „Per vėlu! Kol laivas nuplauks, jie bus jau Švedijoje. Pasiūskime naikintuvą!“

Ir liko ant Baltijos skaidraus veido ir senioko akyse niekuomet neišnykstančios kraujų dėmės...

Sigitas ŠEIKIS

Kada kraujo lašas akmenį pratašys

1948 metų rugpjūtis. Važiuojam, broleliai, važiuojam. Jau toli pasiliko Panevėžio kalėjimas, Vilniaus Lukiškės, Suomijos Karelės nepilnamečių lageris Nadvojci, Kondepogos, Petrozavodsko lageriai. O mes važiuojam.

Tiksliai pasakius – mus veža, vis tollyn išaurė, kol pasiekėme Krasnojarską, kalinį persiuntimo lagerį. Čia susitikome su ką tik iš Lietuvos atvežtais politiniais kaliniais. Visi puolėme ieškoti, gal rasime tarp jų pažistamų, o gal ir artimųjų, galų gale, juk tai buvo lietuvių ir visai neseniai areštuoti. Mes atvežti iš Karelės lagerių, „lagerininkai“ su 2–4 metų „patirtimi“. Mus domino naujienos iš Lietuvos, o juos, mūsų patirtis lagerio gyvenime.

Deja, mūsų bendravimą sudrumstė kiti kaliniai, kriminaliniai nusikaltėliai, kurių čia buvo apstu. Juos „sudomino“, ką galėtų rasti mūsų asmeninių daiktų maišuose. „Rimtas pokalbis“ su tais narsuoliais truko, na, gerą valandą. Jie suprato, su kuo turi reikalą ir palikę, sakyčiau, visai be globos keletą saviškių, kurie jau niekada nedriži ir negalės nieko skriausti, planningai pasitraukė. Mes, seni lagerininkai ir naujai „iškeptieji“, tokia baigtimi likome patenkinti. Žvalūs ir puikiai nusiteikę, sutarėme, kad, reikalui esant, taip elgsimės ir ateityje.

Bet to greitai neprireikė, nes po poros dienų, mus, politinius, suvarė į „baidokus“ – baržas ir Jenisėjaus upe pradidėjo mūsų kelionę iš išaurė. Čia paaiškėjo, kad tose baržose visi esantys kaliniai yra politiniai ir įvairių tautybių – ne vien lietuvių – bet visi teisti pagal politinius straipsnius. Savotiškai buvo malonu žinoti, kad tarp mūsų nėra kriminalinių nusikaltelių. Viskas išaiškėjo maždaug po trijų savaičių, kada mūsų „kavanas“ pasiekė Dudinkos uostą, kur mus išlaipino ir siauruku traukinuku išvežė į Norilsko GORlago zonas. (GORlagas – valstybinis ypatingojo režimo lageris.)

Ir Dudinka, ir Norilskas yra už poliarinio rato. Buvo 1948 metų spalis. Jau buvo gausu sniego ir spaudė gana stiprus šaltis. Be abejų, tai kėlė mums nerimą ir neviltį, tik, kad mes jau lageriuose, kad baigėsi ta niūri alinanti kelionė, šiek tiek guodė. Dalis mūsų komandos, tarp jų ir aš, patekome į 2-ą GORlago zoną, kuri dirbo akmens anglies kasykloje – šachtoje. Tas kaimelis – gyvenvietė vadinosi Kajerkan.

Aš patekau į statybininkų brigadą, kurioje buvo keletas

lietuvių. Zonoje statėme barakus ir statinius užzonos, pačius į sandėlius. Pirmą žiemą užpoliarėje, kur neribotas šaltis, su barakais lygios sniego pusnys, nesiliaujančios vėtroras, pūgos, prastas maistas. O dar „ypatingojo“ lagerio režimas – ant gulty, patalynės, drabužių ir visų asmeninių daiktų „asmeninis“ numeris. Ryšiams su artimaisiais tik du laiškai per metus.

gegužės mėnesį, mūsų brigadą išvežė į Norilską, 4-ą GORlago zoną, kurios kaliniai statė vario liejykł. Ten aš patekau į mūrininkų brigadą.

Brigadininkas buvo rusas Rebrikov, buvęs karininkas, dalyvavęs kare su vokiečiais. Turbūt gyvenime matęs ir šiltą, ir šalto, nes buvo visai „sugvenamas“ žmogus, tik už kokius „nuopelnus“ teistas pagal politinį straipsnį aš ne-

Centre – autorius. Kairėje – Leonas Želvys, dešinėje – Napoleonas Cicėnas. Antroje eilėje: antras – P. Šlapikas, Leonas Galinis, Antanas Matutis, Antanas Šaulys. Stovi – Juozas Zaranka, šeštasis – Kazys Paknys, devintas – Stonys, dešimtas – Juozas Razmarapas, paskutinis – Vilčinskas

Tremtyje, jau išleistas iš lagerio, ant rūdyno kranto. Fone – buvę lageriai ir metalo liejyklos kaminai

Bet kuriuo paros laiku kratos. Nakčiai barakai užrakinami, gamtinius reikalus „su patogumais“ galėjai atlikti tik barake į statinę, kuri vadinosi „paraša“. O jau jos dvokas ir blaškės... tikrai mums kėlė „ypatinę pagarbą“ sovietinei santvarai bei jos vadui Stalinui.

Kiek mūsų kaliniai dėl toko gyvenimo išėjo Amžinėbén, nežinau. Manau, niekas ir niekada nesužinos. Taip saukt, ne tam buvo sukurtą tarybinę valdžią, kad skelbtų, kur ir kiek išžudė, numarino, nukankino žmonių.

1949 metų pavasarį, gal

žinau. Brigadoje buvo 30–35 žmonės: du estai, penki lietuvių, visi kiti – vakarų ukrainiečiai. Aš labai gerai sutariau su J. Bernotu. Lietuvis žemaitis, gimęs Amerikoje, dar visai vaikas su tévais grįžo į Lietuvą; dėl tos pačios priežasties jis ir atsidūrė Norilsko. Buvo linksmo būdo.

Baigus tos liejyklos statybą, mūsų brigadą pervedė į 5-ą GORlago zoną, kurios kaliniai statė miesto gyvenamuosius namus. Taip bėgo dienos, mėnesiai, metai ir sulaukėme mums, kaliniam, ypatingų ir lemtingų 1953-iųjų.

Vytautas ŠVAGŽDYS,
Norilsko GORlago politinių kalinų sukilių dalyvis

Prisiminimai po 60 metų

1953 metai

Pirmiausia mums, ypatingojo lagerio politiniams kaliniams, tie metai jau nuo pradžios buvo ypatingi tuo, kad pakratė kojas „didžiausias vieno pasaulio proletariato vadas“, vienas žiauriausiu žmonių pasaulyje, Stalinas. O dar keičiau atrodė lageryje, kur visi kaliniai – politiniai „nusikaltėliai“ – kai kurie tą „tragediją“ aplaistė ašaromis. Gal

ir anksčiau, bet po Stalino mirties žymiai padaugėjo. Skundikai nuoširdžiai ir dažniau skundė kalinius, pastarieji už tai dosniai kumčiai, ar kuo nors kietesniu, atslygindavo.

Be to, labai sužūlėjo lagerio apsauga. Tai buvo KGB – specialiosios paskirties kariuomenės kareivai. Jie turėjo, sakyčiau, neribotą valią ir teisę. Jie sakydavo kaliniam: „Žingsnis į dešinę, žingsnis į kairę vertinamas kaip pabėgimas. Sargyba panaudoja ginklą be perspėjimo“.

Taigi, kelyje į darbą ar iš darbo kalinų gyvenimas priklausė nuo sargybinių. Sukemanduos kolonai bėgti – bėgti, gulti – gulsi. Priešingu atveju to sargybinio rankose ginklas, šautuvas ar automatas, padarys tai, ką panorės kareivis. O tu – kalinys, tavobalsas į dangų neina. Dėl to tarp kalinų, iš nevilties ir patyčių, kilo ryžtingas nepasitenkinimas ir bruzdesys. Neišvengiamai artėjo pasipriešinimas.

Tai įvyko 1953 metų gegužės 25-ąją.

Sukilimas

Gegužė užpoliarėje, nors dar yra pakankamai sniego, prasideda poliarinė diena. Višas 24 valandas galima buvo megautis nesileidžiančia sau- le. Deja, mums tai buvo neįmanoma. Artėjo vakaras, mūsų zonas kaliniai ruošesi nakčiai ir staiga, kažkokia netikėtina komanda persiduoda iš lūpų į lūpas, iš barako į baraka: „Reikalaujame pasišalinti iš zonas visus prižiūretojus ir lagerio valdžią!“ Kodėl? Todėl, kad sargybos vyresnysis seržantas, keisdamas bokšteliuose sargybinius, neteisėtai panaudojo ginklą, šaudė įzoną, nušovė keturis kaliniai ir septynis sužeidė. Siito dar nebuvo: iš už zonas aptvaro šaudyti į beginklius kaliniai, kurie jokių nusikalstamų veiksmų nevykdė! Tai buvo ižūliausias nusikaltimas, kurį padarė lagerio apsauga.

Visi kaliniai išėjo iš barakų į lauką. Tuo pat susidarė kalinų įgaliotas komitetas, kuris lagerio administracijai pateikė tokius pirminius reikalavimus: tuo pat suimiti nusikaltusį seržantą; nakčiai visi prižiūrėtojai turi būti pašalinti iš zonas; barakai neturi būti užrakinami nei naktį, nei dieną; lagerio administracija privalo pakvesti iš Maskvos kompetentingą komisiją, su kuria kaliniai galėtų kalbėti apie susidariusią padėtį lagerioje. Kol nebus nuteistas, nusikaltimą įvykdęs seržantas, kaliniai neišeis į darbą.

(*Bus daugiau*)

Bolturiniečiai subūrė tremtinius iš visų kraštų

(atkelta iš 1 psl.)

2008 metų vasarą garsždiškai Jonas Šatkus ir Donatas Lengvinas savo lėšomis buvo nuvykę į Bolturino gyvenvietę. Kaip sakė Jonas, jis nuo Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo puoselėjo savyjonių išvysti vietą, kurioje yra giminės. Sibire likusių artimųjų kapai skatino ryžtis kelionei ir tremtinio Antano Lengvino vaikaitį Donatą, dabar gyvenantį senelio žemėje. Tuo labiau, kad tvarkydamas šeimos archyvą Donatas nejuicia aptiko senelio kelionės iš tremties bilietai, pirkta Maskvoje 1958 metais...

Vyrai pasiėmė fotoaparatus, video kamerą, apsirūpino įrankiais kapinėms tvarkyti, pasiėmė lietuviškos žemės sauja, išidėjo žvakų bei lauktuvių Sibire likusiems lietuvių palikuonims. Jų sukurtą filmą jau pažiūrėjo tūkstančiai buvusių tremtiniių ir jų palikuoniu. Lietuvių ištvermę, jų darbštumą ir sumanumą rodo plikomis rankomis ir kirviu pasistatyti trobesiai. Beveik po pusšimčio metų garsždiškai nesunkiai aptiko tvirtai suręstę Šatkų, Girgždžių, Andrijauskų, Šveistrių ir kitų buvusių ūkininkų sodybviečių liekanas. Tarp papilkėjusių statinių, kuriuose buvo apsigyvenę vietiniai gyventojai, lietuviškais ornamentais švietė Baltos langinės...

Jonas Šatkus ir Donatas Lengvinas buvo paskutinieji, kurie savo akimis regėjo Bolturine lietuvių tremtinį gyventas vietas, jamžino nuotraukose Angaros upės krantų grožį, Kosoj Byko lietuviškose kapinėse rymančius kryžius. Dabar ten tyviliuoja vanduo...

Bolturine garsždiškų sutikių vyrai ir moterys net ir pusšimčiu metų praėjus tremtinius iš Lietuvos minėjo kaip darbščius, tvarkingus ir nagingus vyrus bei nepaprastai gražias moteris. Apie

vieną iš jų atsiliepė ypač patarbiai. Tai dabar Gargžduose gyvenanti, buvusių Vaiteilių kaimo ūkininkų dukra farmacinkė Regina Andrijauskaitė. Kol leido jėgos, Regina kasmet lankydavo Krasnojarske likusius artimuosius. Iš šiamme susitikime Regina su jaudilio ašaromis akyse pasakojo, kaip tada tremtyje džiaugėsi gavusi Vytes Nemunėlio eileraščių knygelę, iš jos mokesi skaityti. Daugelis Boltu-

aidai“ traukė tévynės ilgesio kupinas dainas...

Dažnai gimtajį Lankupių kaimą Klaipėdos rajone aplanko dabar Vokietijoje gyvenantys lietuvininkų Kavolių palikuonys. Irena Kavohl per davė savo giminės ir Reizigų šeimos nuoširdžiausius sveikinimus visiems buvusiems tremtiniams. Likimo brolius ir seseris sveikino buvusi Bolturino tremtinė Vokietijoje gyvenanti Erna

Prie sunėšinių vaišių stalo

rino tremtinį vaikų visam gyvenimui liko dėkingi mokytojų tremtinį Simučių iš Kretingos šeimai, kurie mokojo lietuviško rašto.

Šio susitikimo dalyviai buvo pakvesti į buvusio ūkininko tremtinio Petro Šatkaus sodybą Kavaliauskų kaime, kurią šiuolaikiškai atkūrė Bolturine ankstyvą vaikystę praleidęs jo vyresnis sūnus Viktoras. Tremties išgyvenimus čia priminė Donato Lengvino nuotraukos, kuriose matyti kaip prieškelerius metus atrodė Bolturino gyventė, statūs Angaros krantai ir lietuvių tremtiniai kapinės. Dabar visą teritoriją jau yra užlieję naujos hidroelektrinės užtvankos vandenys. Su-

sėdus prie sunėšinėmis vaisėmis nukrautų stalų daugelis prisiminė Sibire praleistas vaikystės ir jaunystės dienas, sunkius darbus, kartu su tremtiniu choru „Atminties

Klaipėdos rajono tremtinį ir politinių kalinių sąjungos narius dažnai aplanko, paguodžia ir paskatinā Lietuvos Respublikos Seimo narę Agnė Bilotaitę, kurios senelis buvo 1948 metų tremtinas. Ji sakė esanti sužavėta tremtinį vienybę, tikėjimu šviesiai tévynės ateitim bei jų optimistinėmis nuotaikomis. Šia proga padėkos raštais Seimo narę apdovanojo aktyviausius šios bendruomenės narius. Savo ruožtu už aktyvų dalyvavimą visuomeninėje veikloje Lietuvos politinių kalinių ir tremtinų sąjungos Klaipėdos rajono filialo pirmininkas Jonas Šatkus padėkos raštus įteikė veiklioms tremtinų šeimoms.

Savo dirbinius tremtinį susitikime eksponavo medžio drožėjas Mykolas Cirtautas.

Aldona VAREIKIENĖ
Vaclovo Sakalausko nuotr.

Kultūros ministerija skyrė dalinį finansavimą muziejams

Liepos 2 dieną Lietuvos Respublikos kultūros ministras Šarūnas Birutis pasiraše įsakymą dėl 2013 metų valstybės biudžeto lėšų skyrimo muziejinės veiklos projektais. Paraškų priėmimo laikotarpiu Kultūros ministerija gavo 101 parašką, dalinį finansavimas skirtas 43 projektais (iš jų dalis ištaigū laimėjo po porą projektų – Lietuvos dailės muziejus, Lietuvos nacionalinis muziejus, Nacionalinis M. K. Čiurlionio dailės muziejus, Nacionalinis muziejus Lietuvos Di-

džiosios Kunigaikštystės valdovų rūmai, Prienų krašto muziejus, Šiaulių „Aušros“ muziejus, Vilniaus memorialinių muziejų direkcija. Iš viso projektams skirta 550 tūkstančių litų.

Tarpplaimėtojų – ir projektais „Nauja edukacinė veikla Kauno miesto muziejaus Tremties ir rezistencijos ekspozicijoje“, kuriam skirta 4000 litų. Vykdant šį projektą numatyta sukurti keturias naujas edukacines programas moksleiviams tremties ir rezistencijos tema. Tam bus panau-

dotos patrauklios šiuolaikiškos edukacinės formos ir priemonės. Programos pagyvins Tremties ir rezistencijos ekspozicijos veiklą, moksleiviams suteiks naujų istorinių žinių, skatins domėjimąsi istorija.

Parengtos edukacinės programos pirmiausia bus pristatytos pedagogams. Informacija apie jas bus pateikta ir reklaminuose lankstinukuose. Projekto vykdymo eiga ir rezultatai bus nušvieti „Tremtinyje“, kitoje spaudoje ir internetinėje erdvėje.

Rokas SINKEVIČIUS

Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija skelbia sąrašą asmenų, pretenduojančių į Kario savanorio ir Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą

(Tėsinys)

Juozapas Arlauskas, g. 1924 m., (po mirties), partizanas, Ukmergės aps. Zagarės valsč., Valančiaus būrys, žuvo 1946 m.

Vytautas Arlauskas, (po mirties), partizanas, Tauro apyg. Žalgirio rinktinė 1945-04-15–1945-07-06.

Stasys Atkočiūnas, g. 1924 m., (po mirties), partizanas, Ukmergės aps. Veprių valsč., Didžiosios Kovos apyg. Plieno rinktinė Kardo, Klausučio būriai, 1944–1950 m.

Liudas Augys, g. 1931 m., (po mirties), partizanas, Kėdainių aps. Dotnuvos valsč., Vyčio apyg. Br. Karbočiaus būrys, žuvo 1951-07-01.

Aleksas Augulis, g. 1914 m., (po mirties), partizanas, Ukmergės aps. Taujėnų valsč., Vyganto būrys, žuvo 1950-08-09.

Antanas Augustinaitis, (po mirties), partizanas, Rokiškio aps. Aušrenė k., Prisikėlimo apyg. Kng. Margio būrys, 1945–1948 m.

Julius Augustinaitis, g. 1927 m., (po mirties), partizanas, Kėdainių aps. Josvainių valsč., žuvo 1945-07-15.

Bronius Augustinavičius (Džankauskas), g. 1912 m., (po mirties), partizanas, Marijampolės aps. Marijampolės valsč., Tauro apyg. Vytauto būrys, 1945–1948 m.

Nikodemas Augustis, g. 1928 m., (po mirties), partizanas, Kelmės aps. Kaimelės k., Nemuno būrys, žuvo 1946-05-31.

Jonas Atutis, g. 1933 m., (po mirties), partizanas, Tauragės aps. Šilalės valsč., Kestutė apyg. Aušrelės būrys 1951–1953 m.

Jonas Aukšelis, g. 1910 m., (po mirties), partizanas, Biržų aps. Vabalninko valsč., žuvo 1945-09-30.

Kazys Aukštkalnis, g. 1918 m., (po mirties), partizanas, Šilutės aps. Vainuto valsč., Kęstučio apyg. Butageidžio rinktinė Geležinio Vilko būrys, žuvo 1949-08-10

Topolis Aukštkalnis, g. 1917 m., (po mirties), partizanas, Biržų aps. Vabalninko valsč., Algimanto apyg. Kenžulio būrys, 1944–1948 m.

Povilas Aukštkalnis, g. 1924 m., (po mirties), partizanas, Biržų aps. Vabalninko valsč., Algimanto apyg. Kenžulio būrys, 1947–1949 m.

Juozas Vengraitis, g. 1904 m., (po mirties), ryšininkas, Šakių aps.. Jankų valsč., Žalgirio būrys, 1947–1949 m.

1945 m.

Juozas Aukštuolis, g. 1919 m., (po mirties), partizanas, Ukmergės aps. Žemaitkiemio valsč., Didžiosios Kovos apyg. B rinktinė, žuvo 1946-03-30.

Vladas Aukštuolis, g. 1924 m., (po mirties), partizanas, Ukmergės aps. Deltuvos valsč., Didžiosios Kovos apyg. Žalio Velnio rinktinė Liepsnos būrys, žuvo 1946-08-07.

Genė Bakšienė-Vadeikaitė, g. 1930 m., ryšininkė, Alytaus aps. Daugų valsč., 1947–1949 m.

Leonarda Juzė Kazlauskienė-Novogruckaitė, g. 1918 m., (po mirties), ryšininkė, pogrinžio spaudos platintoja, Alytaus aps. Miroslavo valsč., 1948–1950 m.

Nijolė Genovaitė-Kretavičė-Būgenytė, g. 1937 m., pogrindinės organizacijos nare, pogrindžio spaudos platintoja, Panevėžio m., 1954–1989 m.

Vladislovas Antanas Kriauciūnas, g. 1898 m., (po mirties), visuomeninių ir politinių organizacijų narys, tarautautojas, Lazdiju aps. Krosnos valsč., 1941 m.

Felikas Kutka, g. 1923 m., Vietinės rinktinės karys, Marijampolės m., 1944-02-16–1944-05-15.

Gintaras Lukoševičius, g. 1960 m., pogrindinės organizacijos narys, Panevėžio m. 1976–1977 m.

Anelė Mikailionienė-Geisičiūnaitė, g. 1929 m., ryšininkė, Alytaus aps. Butrimonių valsč., 1945–1947 m.

Antanas Skuja, g. 1931 m., rėmėjas, Anykščių aps. Skiemonių valsč., Vytauto apyg. Liuto rinktinė, 1947–1951 m.

Antanas Silius, g. 1926 m., (po mirties), kitokiais būdais ar veiksmais dalyvavęs kovoje už Lietuvos nepriklausomybę, Vilnius m., 1944–1946 m.

Alfredas Kletas Tiškus, g. 1922 m., (po mirties), pogrindinės organizacijos narys, Kretingos m., 1944 - 1951 m.

Antanas Urbelis, g. 1895 m., (po mirties), karininkas, Kauko m., 1919–1941 m.

Juozas Vengraitis, g. 1904 m., (po mirties), ryšininkas, Šakių aps.. Jankų valsč., Žalgirio būrys, 1947–1949 m.

(Bus daugiau)

Atsiliepimus apie šiuos pretendentus galite siūti adresu: Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisija, Gedimino pr. 40/1, LT-01110 Vilnius. Teirautis tel. (8 5) 231 4157.

Komisijos pastaba. Sąrašas skelbiamas remiantis Pasipriešinimo dalyvių (rezistentų) teisių komisijos darbo reglamento 8 punktu: „Preendentai į kario savanorio ar Laisvės kovų dalyvio teisinį statusą skelbiami spaudoje“.

Kviečia festivalis „Margos pievos 2013“

Liepos 26–28 dienomis Rumšiškėse, Lietuvos liaudies buities muziejuje vyks etninės kultūros, šiuolaikinio folkloro ir alternatyvios muzikos festivalis „Margos pievos“. Tai trys dienos muzikos, edukacinių programų ir žaidimų gryname ore.

Jau antrą kartą vieno didžiausių ir daugiausiai ekspozicinė turinčio etnografijos muziejaus Europoje po atviru dangumi teritorijoje skambės visų Lietuvos etnografinių regionų folkloras, šiuolaikinis folkloras bei alternatyvi muzika iš Lietuvos ir užsienio.

Šiais metais pagrindine festivalio grupe bus folkrokų grojantys „Folkstone“ iš Italijos. Į šokio siautulį įtrauks ir kolektyvas iš Rusijos „Troll Bends Fir“.

Festivalio klausytojų laukia ir ypatingi, specialiai festivaliui parengti pasirodymai. Aistė Smilgevičiutė ir grupė „Skylė“, kurių savitas muzikinis stilis yra sužavęs ne vieną, pristatys programą, kurioje bus galima išgirsti tiek senas ir gerai žinomas dainas, tiek kūrinius, skirtus tarmių metams pristatyti. Specialią, festivaliui skirtą programą ruošia ir kauniečių roko

grupė „Thundertale“.

Klausytojų lauks ir kiti populiarūs Lietuvos atlikėjai. Tarp jų – lengvojo roko grupė iš Vilniaus „Biplan“, unikalais balso atlikėjas Česlovas Gabalis su grupe „Pelenai“, folkroko grupė „Žalvarinis“, šiaisiai metais švenčianti

savo 12 metų sukaktį.

Tris dienas truksiančiam festivalyje iš viso dalyvaus 29 kolektyvai. Festivalio lankytojus pasitiks specialiai Tarmių metams skirta programa „Tarmių ratu“, kurioje siūloma susipažinti su kiekvieno Lietuvos etnografinio regiono: Dzūkijos, Aukštaitijos, Suvalkijos, Žemaitijos ir Mažosios Lietuvos tame, skambančia muziejuje įrengtame etnografiniame regione.

Tarmių ratas prasidės Suvalkijoje, kur savo krašto melodijas pristatys Kazlų Rūdos savivaldybės kultūros centro kolektyvas „Sūduonia“. Vėliau veiksmas persikelė į Žemaitiją. Ten klausytojus sutiks Telšių rajono savivaldybės kultūros centro folkloro ansamblis „Spigėns“, kuris pamokys tokį šokių, kaip „klecka“, „šiaučiuks“, „gransvers“, „ubladė“ ir dar daugybę kitų senų autentiškų žemaičių šokių bei pakvies

kartu dainuoti tēstines žemaičių dainas. Keliaudami ratu pasieksime Mažają Lietuvą, kurią pristatys Silutės krašto tyros draugijos folkloro ansamblis „Ramytė“. Dzūkiskai postringaus ir dainuos Marcinkonių etnografinis ansamblis, kurių keliausiantieji „Tarmių ratu“ sustos pasiklausyti Dzūkijoje. Ratas užsidarys Aukštaitijoje su Pasvalio kultūros centro folkloro ansambliu „Rags“. Aukštaitijoje po programos „Tarmių ratu“ visų lauks Rugiaptės ir Oninių šventė.

Dar viena programa bus skirta pristatyti ginkluotam antisovietiniam pasipriešinimui. Ukmergės klubas „Miško broliai“ suteiks galimybę iš arčiau susipažinti su partizaniniu pasipriešinimu Lietuvoje. Programos metu lankytojai galės susipažinti su tuometiniu Laisvės kovotojų gyvenimu: pamatyti ginklute, sužinoti, kokias dėvėjo uniformas, kokiomis buitinėmis sąlygomis gyveno ir t.t. Susidomėjusių laukia ne tik pasakojimai apie 1944–1953 metų laikotarpiu veikusius partizanus, bet ir galimybę pasidėti prie partizaniškų bunkerų, aplankytį autentiškai atkurtą partizanų bunkerį, prisiminti partizaniškas dainas, pažiūrėti filmus, kuriuose atspindimos partizaninio pasipriešinimo kovos. Festivalio lankytojai turės galimybę išvysti „Miško brolių“ parengtą mūšio inscenizaciją.

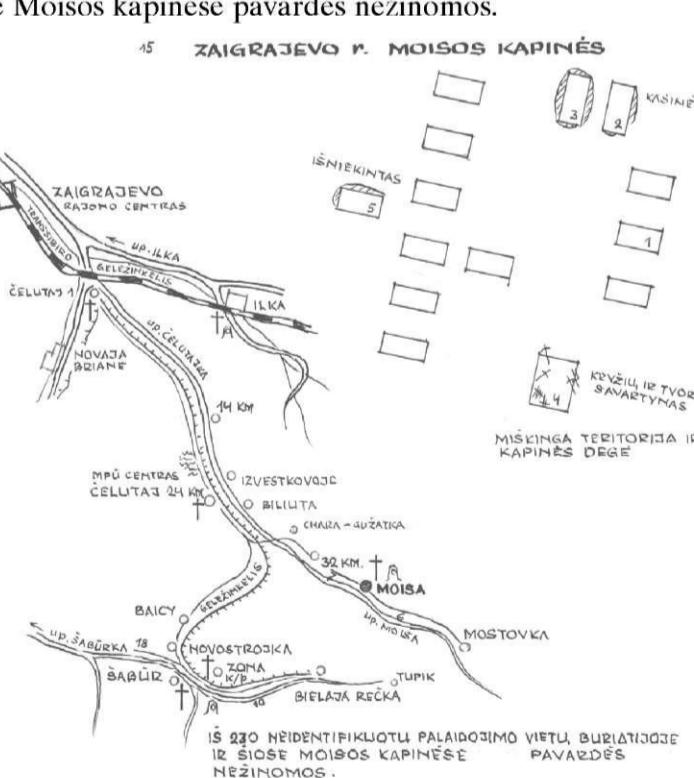
Norinčiųjų susiremti intelekto kovose lauks du žaidimai: orientacinis žaidimas „Istorijos labirintas“ ir žaidimas „Protų mūsis“.

Festivalio lankytojams bus demonstruojami tradiciiniai amatai, skaitomas įvairios paskaitos ir rodomi filmai apie Lietuvos istoriją ir etnologiją, veiks visas muziejaus ekspozicijos. Be to, festivalio „Margos Pievos“ metu vyks jūrų skautų stovykla.

Bilietai į festivalį „Margos pievos 2013“ platina „Biliety pasaulis“. Taikomos įvairios nuolaidos, vaikai iki 10 metų ilieidžiami nemokamai.

Festivalio tinklalapis – www.margospievos.lt; draugaukime – www.facebook.com/MargosPievos.

Parengė Jonas LUKŠĖ

ISSN 2029-509X

Leidėjas LPKTS

Tremtinys

LPKTS puslapis interne: <http://www.lpkts.lt>
Įmonės kodas 3000 32645. Ats./sask. Nr.LT18 70440600 0425 8365, AB „SEB“ bankas.

Redaktorė

Jolita Navickienė

Redakcija:

Dalia Maciukevičienė,
Vesta Milerienė,
Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Mūsų adresas: Laisvės al. 39,

LT-44309, Kaunas, tel. (8 37)

323 204, faksas (8 37) 323 214.

Indeksas 0117.

Ei. paštas:

tremtinys@zebra.lt

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos

netekėjų atspindžiai“ remia

„Spausdino spaustuvė UAB

„Rinkos aikštė“, Josvainių g. 41,

Kėdainiai

Ofsetinė spauda 2 sp. lankai.

Kaina 2 Lt

SPAUDOS,

RADIO IR

TELEVIZIJOS

RĒMIMO

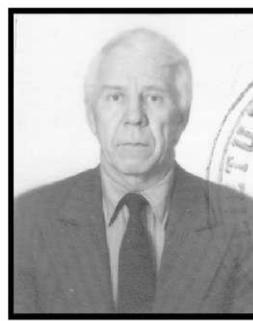
FONDAS

Tiražas 2370. Užs. Nr.

ILSEKITĖS RAMYBĖJE

Vytautas Žurauskas
1930–2013

Gimė Radviliškyje. 1941 m. kartu su tėvais ištrema Altaiuskr. Ten gyvendamas baigė vidurinę mokyklą ir pedagoginį institutą. 1958 m. grįžo į Lietuvą. Iki pensijos dirbo mokytoju Radviliškio 4-oje vidurinėje mokykloje.

Palaidotas Radviliškio kapinėse.
Nuosirdžiai užjaučiame sūnus ir artimuosius.

LPKTS Radviliškio filialas

Bronius Sigitas Pažereckas
1943–2013

Gimė Jurbarko r. Skirsnemunės apyl. Naubariškių k. daugiau kėjė ūkininkų Zuzanos ir Benedikto Pažereckų šeimoje. 1951 m. šeima buvo ištremta į Irkutsko sr. Čerenkovo r. 1957 m. grįžo į Lietuvą. Bronius dirbo įvairius darbus. Vede, užaugino dvi dukteris. Buvo aktyvus LPKTS Jurbarko filialo narys. Dalyvavo paminklų, slėptuvų atnaujinimo darbuose.

Palaidotas Jurbarko centrinėse kapinėse.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Iriną, dukterį, seserį ir brolij su šeimomis.

LPKTS Jurbarko filialas

Skelbimai

Liepos 20 d. (šeštadienį) 10 val. Šakių Šv. Jono Krikštytojo bažnyčioje bus aukojamos šv. Mišios sovietinio režimo aukoms atminti. Po pamaldų UAB „Šakių vandenys“ teritorijoje bus šventinamas paminklinis akmuo sovietinio režimo aukoms atminti.

Teirautis tel. Arvydo Pyrago 8 654 22 190, Teresės Ižgaitienės 8 685 26 776.

Kviečiame dalyvauti.

Liepos 20 d. (šeštadienį) 12 val. Tauragės kultūros rūmuose įvyks Irkutsko sr. Zimos r. Centralnyj Chazano gyventės buvusių tremtinių susitikimas.

Malonai kviečiame dalyvauti.

Teirautis Vyto Laurinavičiaus tel. 8 685 40 547.

Liepos 28 d. (sekmadienį) 12 val. Kazlų Rūdos bažnyčioje bus aukojamos šv. Mišios už 1941–1945 m. žuvusius Lietuvos savisaugos dalinių karius.

13.30 val. senosiose Račyliškės kaimo kapinėse bus pašventintas paminklinis kryžius.

Važiuoti: senuoju keliu Ažuolų Būdos link 9 kilometrus.

Padėka

Už paramą „Tremtiniui“ dėkojame Jonui Armonui, paaukusiam 100 USD (260 litų).

„Tremtino“ redakcija

Patikslinimas

„Tremtinyje“ Nr. 26 (1048) 8 puslapyje straipsnyje „Ekskursija į Klaipėdos kraštą“ užrašas po nuotrauka turi būti: „LPKTS Pakruojo filialo nariai Klaipėdos jūrų uoste“.

Užsiprenumeruokite „Tremtinį“!

„Lietuvos pašto“ skyriuose ir internetu prenumerata.post.lt galite užsiprenumeruoti savaitraštį „Tremtinys“. Prenumerata priimama iki kiekvieno mėnesio 22 dienos.

Prenumeratos indeksas 0117, kaina: 1 mėn. – 8,16 Lt, 3 mėn. – 24,48 Lt, 6 mėn. – 48,96 Lt.

Dėkojame skaitytojams.

Žalgirio mūšio paminėjimas Kaune

Liepos 15-ąją Lietuvos Vytautų klubas sukvietė kaukiečius ir miesto svečius prie Vytauto Didžiojo paminklo Laisvės alėjoje paminėti Žalgirio mūšio 603-iąsias metines. Skambiomis dainomis džiugino Kauno muzikos ansamblis „Ainiai“ (vadovas Dalius Ivanauskas) ir moterų vokalinis ansamblis „Vakarė“ (vadovė Laima Užkurnienė).

Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė dėkojo visiems neabejingiems Lietuvos istorijai

Vytauto Didžiojo paminklo papėdėje minėjimo dalyviai padėjo gėlių

Koks reikšmingasyra Žalgirio mūšis, susirinkusiesiems sveikinimo žodžius tardami kalbėjo Lietuvos Respublikos Seimo narė Vincė Vaidevutė Margevičienė, Kauno miesto vicemeras Stanislovas Buškevičius, Vytautų klubo garbės prezidentas Vytautas Juodka, Kauno įgulos karininkų raimovės viršininkas majoras Donatas Mazurkevičius.

Mjr. D. Mazurkevičius, jau ketvirtą kartą dalyvaujančios Žalgirio mūšio inscenizacijoje Griunvalde (Lenkijoje) ir atliekantis Vytauto Didžiojo vaidmenį, pasakojo, kad renginys yra labai populiarus, kiekvienais metais sukviečiantis keliausdešimt tūkstančių žiūrovų, kurie lietuvių pasirodymą sutinka gausiais nuoširdžiais plojimais.

LR Seimo narė V.V. Margevičienė dėkojo visiems, kuriie neabejingo praeities istorijai ir kasmet prisimena šį reikšmingą įvykių. Vytautų klubas kartu su Lietuvos didžiosios kunigaikštienės Birutės karininkų šeimų moterų sąjungos narėmis

Žalgirio mūšio minėjimą organizuoja nuo 1989 metų, kai Laisvės alėjoje pastatytas paminklas Vytautui Didžiajam.

Audronė KAMINSKIENĖ

Zenono Šiaučiulio nuotr.

Televizijos programa

Liepos 22–28 d.

LRT

Pirmadienis, liepos 22 d.

6.00 Labas ryta, Lietuva. 9.00 „Kobra 11“ (k.). 10.00 Stilius. Gyvenimas (k.). 11.00 LRT vasaros studija. 12.00 „Namelis prerijose“. Ser. 13.00 Ryto suktinis su Z. Kelmickaitė (k.). 14.00 Žinios. 14.20 Laba diena, Lietuva. 15.00 LRT radijo žinios. 15.10 „Auksinė Agatos Kristi kolekcija. Puaro“. Ser. 17.15 „Kobra 11“. Ser. 18.15 Šiandien. 18.45 „Komisaras Reksas“. Ser. 19.45 Nacionalinė paieškų tarnyba. 20.25 Perlas. 20.30 Panorama. 21.00 „Roju Lietuvoj“. Ser. 21.30 „Tarp Nemuno ir Dniepro“. Dok. Pertr. - 22.00 Perlas. 23.45 Vakaro žinios. 0.00 „Auksinė Agatos Kristi kolekcija. Puaro“ (k.).

Antradienis, liepos 23 d.

6.00 Labas ryta, Lietuva. 9.00 „Kobra 11“ (k.). 10.00 „Komisaras Reksas“ (k.). 11.00 LRT vasaros studija. 12.00 „Namelis prerijose“. Ser. 13.00 Bėdų turbus (k.). 14.00 Žinios. 14.20 Laba diena, Lietuva. 15.00 LRT radijo žinios. 15.10 „Auksinė Agatos Kristi kolekcija. Puaro“. Ser. 17.15 „Kobra 11“. Ser. 18.15 Šiandien. 18.30 Futbolas. UEFA U-19 čempionatas. Lietuva–Ispanija. 20.25 Perlas. 20.30 Panorama. 21.00 „Roju Lietuvoj“. Ser. 21.30 Emigrantai. Pertr. - 22.00 Perlas. 22.30 Nacionalinė paieškų tarnyba. 23.45 Vakaro žinios. 0.00 „Auksinė Agatos Kristi kolekcija. Puaro“ (k.).

Trečiadienis, liepos 24 d.

6.00 Labas ryta, Lietuva. 9.00 „Kobra 11“ (k.). 10.00 Keliai. Mašinos. Žmonės (k.). 10.30 Lietuva – jūrinė valstybė (k.). 11.00 LRT vasaros studija. 12.00 „Namelis prerijose“. Ser. 13.00 Bėdų turbus (k.). 14.00 Žinios. 14.20 Laba diena, Lietuva. 15.00 LRT radijo žinios. 15.10 „Auksinė Agatos Kristi kolekcija. Puaro“. Ser. 17.15 „Kobra 11“. Ser. 18.15 Šiandien. 18.45 „Komisaras Reksas“. Ser. 19.45 Stilius. Namai. 20.25 Perlas. 20.30 Panorama. 21.00 „Roju Lietuvoj“. Ser. 21.30 Ižvalgos. Pertr. - 22.00 Perlas. 22.30 KINFO. 23.00 „I gamtą“. Dok. 23.30 Vakaro žinios. 23.45 „Auksinė Agatos Kristi kolekcija. Puaro“ (k.).

Ketvirtadienis, liepos 25 d.

6.00 Labas ryta, Lietuva. 9.00 „Kobra 11“ (k.). 10.00 „Komisaras Reksas“ (k.). 11.00 LRT vasaros studija. 12.00 „Namelis prerijose“. Ser. 12.45 Klausimėlis. lt. 13.00 Emigrantai (k.). 14.00 Žinios. 14.20 Laba diena, Lietuva. 15.00 LRT radijo žinios. 15.10 „Auksinė Agatos Kristi kolekcija. Puaro“. Ser. 17.15 „Kobra 11“. Ser. 18.15 Šiandien. 18.45 „Komisaras Reksas“. Ser. 19.45 Stilius. Veidai. 20.25 Perlas. 20.30 Panorama. 21.00 Mūsų dienos – kaip šventė. Pertr. - 22.00 Perlas. 22.30 Legendos. 23.30 Vakaro žinios. 23.45 „Auksinė Agatos Kristi kolekcija. Puaro“ (k.).

Penktadienis, liepos 26 d.

6.00 Labas ryta, Lietuva. 9.00 „Kobra 11“ (k.). 10.00 „Komisaras Reksas“ (k.). 11.00 LRT vasaros studija. 12.00 „Namelis prerijose“. Ser. 12.45 Klausimėlis. lt. 13.00 Emigrantai (k.). 14.00 Žinios. 14.20 Laba diena, Lietuva. 15.00 LRT radijo žinios. 15.10 „Auksinė Agatos Kristi kolekcija. Puaro“. Ser. 17.15 „Kobra 11“. Ser. 18.15 Šiandien. 18.45 „Komisaras Reksas“. Ser. 19.45 Nacionalinė paieškų tarnyba. 20.25 Perlas. 20.30 Panorama. 21.00 Futbolas. UEFA U-19 čempionatas. Lietuva–Portugalija. Pertr. - 22.00 Perlas. 23.00 „Auksinė Agatos Kristi kolekcija. Puaro“ (k.). 1.00 Koncertuoja „Pieno lazeriai“.

Šeštadienis, liepos 27 d.

6.00 Stilius. Namai (k.). 6.35 Stilius. Veidai (k.). 7.15 Nacionalinė paieškų tarnyba (k.). 8.30 Gimtoji žemė. 9.00 Animacija. 10.00 Gustavo enciklopedija. 10.30 Ryto suktinis su Z. Kelmickaitė. 11.30 Mūsų miesteliai. Naujamiestis. Berčiūnai. 12.30 Keliaujantiems lėtai su M. Starkumi. 13.00 „Chirurgijos istorija. Gilyn į smegenis“. Dok. 14.00 „Mis Marpl. Sitaforo paslaptis“. Ser. 16.00 Žinios. 16.10 Sveikiškinimų koncertas. 18.30 „Frosto prisilietimas“. Ser. 20.25 Perlas. 20.30 Panorama. 21.00 Jūros šventės akimirkos. 23.00 „Pasienis“. Siaubo trileris. 2007. JAV.

Sekmadienis, liepos 28 d.

6.00 Emigrantai (k.). 7.00 Ryto suktinis su Z. Kelmickaitė (k.). 8.00 Gilių horizontai. 8.30 Kaimo akademija. 9.00 Animacija. 9.50 „Mes skrisime į Lietuvą“. Anim. f. 10.00 Gustavo enciklopedija. 10.30 Festivalis visai įsimai „Naisių vasara 2013“. 12.30 „Šiaurėtiškas būdas“. Dok. 13.00 „Australija. Keliautojo laiku vadovas. Didžioji sala“. Dok. 14.00 Koncertas „Vasarą prie jūros“. 15.00 Kryžių kalno atlaidai. 16.30 Žinios. 16.40 Popietė su A. Čekuoliu. 17.15 Lietuva – jūrinė valstybė. 17.45 Septynios Kauno dienos. 18.30 Keliai. Mašinos. Žmonės. 19.00 Pasaulio plaukimo čempionatas. Pusfinaliai. Finalai. 20.30 Panorama. 20.45 Europos balsas. 20.50 Savaite. 21.15 „Kruizas“. Komedia. 2011. Prancūzija. 23.15 Jūros šventės akimirkos (k.).

LRT kultūra

Pirmadienis

8.00 Gustavo enciklopedija. 8.30 Keliaukim! 9.00 Kaimo reikalų komitetų pirmininkų susitikimas bendros žemės ūkio politikos reformos klausimais. Transliacija iš LR Seimo. 11.00 Pagauk kampą (k.). 11.30 Kaimo reikalų komitetų pirmininkų susitikimas bendros žemės ūkio politikos reformos klausimais tēsinys. 13.30 Europos vidury (k.). 14.00 Kultūrų kryžkelė. Trembita. 14.15 Vizijos ir tikrovė. Oginskų dvaras Plungėje. 15.00 Kaimo reikalų komitetų pirmininkų susitikimas bendros žemės ūkio politikos reformos klausimais tēsinys. 17.10 Žinios (k.). 17.30 Laba diena, Lietuva (k.). 18.15 Svečių ekspresas. 18.45 Mūsų miesteliai. Naujamiestis. 19.35 „Mis Marpl. Vienu pirštu spragtelėjimu“. Ser. 21.10 „Lagerių moterys. Nijolė Sadūnaitė“. 21.40 „Bermudų trikampis Šiaurės jūroje“. Ekon. trileris. 2011. Vokietija. 0.00 Panorama (k.). 0.30 LRTOPUS ORE (k.).

Antradienis

8.00 Tele bim-bam. 8.30 Laiko ženkli (k.). 9.00 Labas rytas, Lietuva (k.). 11.30 XVIII Pažaislio muzikos festivalio atidarymo koncertas (k.). 13.00 „Paskui mažesnijų broli“ (k.). 13.50 Prisiminkime. Dainuoja A. Lietuvninkas. 14.00 Mūsų miesteliai. Naujamiestis. 14.50 Amžių šešeliuose (k.). 15.30 Muzikos istorijos (k.). 16.15 Žinios (k.). 16.35 Laba diena, Lietuva (k.). 17.15 Kelionė į būtųjų laiką. Architektas V. Dubeneckis. 18.00 Kultūrų kryžkelė. Vilniaus albumas. 18.15 Gimtoji žemė. 18.45 Septynios Kaunodienos. 19.25 Knygos „Katalikų balsas“ pristatymas. 20.15 „Šnipai“. Ser. 21.10 „Apie teisę“. Dok. 21.30 „Raudonmedžio rojus“. Ser. 22.45 Prisiminkime. Skambina L. ir K. Grybauskai. 23.00 „Keliaujantys namų dailintojai“. Dok. 0.00 Panorama (k.). 0.30 Svečių ekspresas. 0.55 Pagauk kampą (k.).

Trečiadienis

8.00 Animacija. 8.30 Gimtoji žemė. 9.00 Labas rytas, Lietuva (k.). 11.30 „Keliaujantys namų dailintojai“ (k.). 12.30 Misijos Baltijos jūros regione (k.). 13.00 „Apie teisę“ (k.). 13.15 „Šnipai“ (k.). 14.10 Septynios Kauno dienos. 14.50 Rašytojų klube (k.). 16.15 Žinios (k.). 16.35 Laba diena, Lietuva (k.). 17.15 Laiko portretai. Lapšių dvaras. Namo portretas. 18.00 Kultūrų kryžkelė. Rusų gatvė. 18.15 Girių horizontai. 18.45 Emigrantai. 19.30 Lyderiai. 20.15 „Šokių kaprizas“. 1976. Dok. f. 20.45 Eime pasivaikščioti su A. Rekašiumi. 21.20 Prisiminkime. R. Staliliūnaitės skaito S. Neries eileraščius. 21.30 Elitokinas: „Ponas Niekas“. Rom. fant. drama. 2009. Kanada, Belgija, Prancūzija, Vokietija. 0.00 Panorama (k.). 0.30 Knigos „Katalikų balsas“ pristatymas (k.).

Ketvirtadienis

8.00 Animacija. 8.30 Gimtoji žemė. 9.00 Labas rytas, Lietuva (k.). 11.30 „Keliaujantys namų dailintojai“ (k.). 12.30 Misijos Baltijos jūros regione (k.). 13.00 „Apie teisę“ (k.). 13.15 „Šnipai“ (k.). 14.10 Septynios Kauno dienos. 14.50 Rašytojų klube (k.). 16.15 Žinios (k.). 16.35 Laba diena, Lietuva (k.). 17.15 Be pykčio. 18.00 Kultūrų kryžkelė. Menora. 18.15 Kaimo akademija. 18.45 Asistentas vienai dienai. 19.30 Netradicinės pamokos. 20.15 „Šnipai“. Ser. 21.10 KINFO. 21.35 A. Rekašius. Baletas „Auра“. 23.00 Lietuvių dokumentika. 0.00 Panorama (k.). 0.30 „Šokių kaprizas“ (k.). 1.00 Eime pasivaikščioti su A. Rekašiumi (k.).

Penktadienis

8.00 Animacija. 8.30 Kaimo akademija. 9.00 Labas rytas, Lietuva (k.). 11.30 Asistentas vienai dienai (k.). 12.15 Netradicinės pamokos (k.). 13.00 Prisiminkime (k.). 13.15 „Šnipai“ (k.). 14.10 Kauno dramos teatro spektaklis. E. Vetemaa. „Rozynas“. 15.55 Kultūra (k.). 16.15 Žinios (k.). 16.35 Laba diena, Lietuva (k.). 17.15 Būtovėsslepinių žemaičių civilizacija. 18.00 Kultūrų kryžkelė. Vilniaus sasiuvinis. 18.15 Keliaukim! 18.45 Kai aš mažas buvau. 19.25 Vizijos ir tikrovė. Chodkevičių rūmai ir mėno pasaulis. 20.00 Kauno dramos teatro spektaklis. B. Sruoga. „Dobilėlis penkialapis“. 21.30 Europos vidury. 22.00 Misijos Baltijos jūros regione. Gyvenimo būdo ir pasaulėžiūros pokyčiai. 22.30 Pagauk kampą. 23.00 Džiazo vakaras. „The Radio LL“. 0.00 Panorama (k.). 0.30 A. Rekašius. Baletas „Auра“ (k.).

Šeštadienis

8.00 Trembita (k.). 8.15 Vilniaus albumas (k.). 8.30 Rusų gatvė (k.). 8.45 Menora (k.). 9.00 Vilniaus sasiuvinis (k.). 9.15 Krikščionio žodis. 9.30 Kelias (k.). 9.45 Misijos Baltijos jūros regione (k.). 10.15 Gilių horizontai. 10.45 Emigrantai. 11.30 Amžinai gražių suknelė. 12.00 Didysis metų koncertas. Dainuoja J. Obrazcova ir Z. Sotkilava. 14.00 B. Sruoga. „Dobilėlis penkialapis“ (k.). 15.30 Prisiminkime (k.). 15.45 Europos vidury (k.). 16.20 Šventadienio mintys. 16.45 „Raudonmedžio rojus“ (k.). 18.00 FIBA pasaulio merginų (U-19) krepšinio čempionatas. Pusfinalis. 19.45 Terra musica. 20.15 FIBA pasaulio merginų (U-19) krepšinio čempionatas. Pusfinalis. 22.00 Eime pasivaikščioti su A. Rekašiumi (k.). 22.35 KINFO. 23.00 Panorama (k.). 23.30 „Chirurgijos istorija. Gilyn į smegenis“. Dok. 0.25 Džiazo vakaras (k.).

Sekmadienis

8.00 Keistuolių teatro spektaklis „Aukštyn kojom“. 9.10 Lyderiai. 9.55 Mūsų dienos – kaip šventė. 11.10 Mūsų miesteliai. Naujamiestis. Berčiūnai. 12.00 „Frosto prisilietimas“. Ser. 13.40 Vaikų ir jaunimo džiazo dainų šventė „Jaunoji džiazo banga“. 14.50 „Mis Marpl. Sitaforo paslaptis“. Ser. 16.30 Laiko ženkli. Lietuvos partizanai. 17.00 Lietuvių dokumentika (k.). 18.00 Pasaulio merginų (U-